

PROGRAMM

des

kaiserl. königl.

Gymnasiums zu Neustadt

am

Schlusse des Schuljahres 1862.

Veröffentlicht vom Director desselben,

P. Bernard Vovk.

UČITELJSKA KUPUŽNICA
V ZAVODU SV. STARISLAVA

Laibach, 1862.

Druck von Ign. v. Kleinmayr und Fedor Bamberg.

PROGRAMM

Königliches Lyceum

Gymnasium zu Neustadt

Schluss des Schuljahres 1903

VERTEILT AM 1. JUNI 1903

Neustadt, den 1. Juni 1903

Dr. phil. h. c. h. Dr. phil. h. c. h. Dr. phil. h. c. h.

Slovenski Genitiv.

Po naj širjem obsežku rabe pomeni Genitiv spadanje v okrožje (Hineinfallen in die Sphäre). — In kakor se oblikuje spadanje, nastajajo razne verste genitiva. Ako so razmere med dvema zaumenama take, da izrazujejo izhajanje reči od- ali iz reči, ločenje, oprostenje, izviranje djanja iz vzrokov, tako da je vselej bistveni pomen vira: razvije se več verst genitivov, ki se pa vsi dajo spovzeti pod splošno ime »Genitiva izvornega« (genit. originis). Ako izrazujejo samostavniki, zaimena, superlativi in brojniki le dele kake reči ali množine, in ako zadevajo glagoli svoj objekt le deloma, tako da povsod obulada zaumen deljenja (Begriff des partitiven), imamo drugo versto genitivov, namreč »Genitiva razdelniga« (genit. partitivus). Ako dalje nastopijo take razmere med osebo in rečjo, rečjo in djanjem, da spada en zaumen v okrožje drugega kot lastnina, kot ožji zaumen spadajoč v obširnišega, kot omejeven ali dodjaven: nastopi zopet druga versta genitivov, katerih občni pomen je ta, da kažejo lastnino, to je Genitiv svojivni (genit. possessivus). — Vsi le-ti trije obširniši razdeli imajo med sabo to enakost, da naznanjajo spadanje v obzor, in v genitiv stopi tisti zaumen, h katerimu spada drugi iz eniga omenjenih ozirov; spadanje pa se zna goditi na razne načine, in vsakteri razdel zapopada zopet več verst genitivov, ki skupej vzeli izrazujejo spadanje iz enakiga ozira, sicer pa kažejo od drugih različne razmere, tako da ima vsakteri treh razdelov za-se samostojni pomen. In ker je tedaj obsežek genitiva tako obširen in pomeni razdelov tako različni, viditi je lahko, da ga ni lahko najti enotnega izraza, ki bi zapopadal vse te razne pomene; že beseda »Genitiv« se pristje le prvemu razdelu (genit. originis), je toraj preoska; ravno tako je s slovenskem izrazom »Rodivnik.« Po tem takem je bolje, da obderžimo latinsko ime, zato ker je sploh znano in staro, če tudi ne obsega celega zaumena. — Preglejmo posamezne razdele Genitiva po obsežku in notranjem pomenu, kakor ga rabi Slovenščina.

I. Genitiv izvorni (genit. originis).

Genitiv izvorni pomeni v bistvu nekaki izhod odkod, in ta izhod zna biti izhod po v nanje in izviranje iz česar po notranje, ali ločenje reči od reči po vnanje in po notranje; kakor namreč naznanje, da reč pride odkod, izhaja oseba od osebe, izvira djanje iz ozrokov ali od osebe, reč iz tvarine in pomočkov; ali pa, da se reč loči od reči v vnanjih razmerah ali po lastnostih, da se ločenje namerava ali da je doveršeno.

1) Z ozirom na vnanje razmere naznanja Genitiv kraj, odkod reč pride ali odkod se djanje giblje, in čas, kdaj se djanje pričinja. Taki genitiv ima vselej pri sebi predlog, ki kaže razloček med prejšno razmero reči, postavim: Slovani so prišli iz Azije že pred Kristusovim rojstvom. (v Azii so bili.) Znad hriba nam kima cerk-vica pobožni pozdrav. Donenje zvonov se razlega raz planin doli. Pokaži se solnce z nebeških višav. Izpod skale voda bobni. Izmed oblakov luna kuka. Spokajte izpred oči nesramni mi zarod. Solnce je ravno izza gore šlo. Od desne sem derži kokovska dolina. Od teh hišic pelje steza v dolino. Kupčija z jantarom je bila iz početka le v rokah Slovanov. To vem že iz mladega. Imeli so Slovani svoje lastno pisanje od starodavnih časov. Od jutra te že čakam. — Genitive te verste znali bi imenovati izhojni — pričetni Genitiv (gen. des Ausgangs- und Anfangspunktes). — Tu ima genitiv še tisti pomen, kakor skloni sploh prvotno izrazujejo vnanje in krajevine razmere (local). Potem pa se oberne na notranje razmere (abstracte), in tako se razcepi na več verhov, ki pa so bistveno si podobni v tem, da kažejo neko izviranje in ločenje. Naj bliže vnanjemu pomenu je:

2) **Genitiv rodbinski** (der Abstammung), ki kaže rodovino ali domovino človeka, ali tudi kraj in čas, v kteriga spada kaka reč, ali bolje iz kteriga izvira, postavim: Rojen je bil siromaških, pa pobožnih starišev. Ime mi je Jovana, nevredna hči sem pastirja, kraljevega iz terga Dom-Remia. Potomec stare žlahne rodbine. D. meni da je potomec poljskega kralja Sobieskega. Niso vsi Slovani nasledniki enega rodu. Sem unuk vašega gospodarja. Frangepani so zarodniki Rimskih vitezov. Železniga zaroda divji roj. Spomnimo se rojaki, da istega rodu smo in kervi. Ta je ciganske rodovine.

Ta genitiv ima pri sebi predlog, keder naznanja vnanje razmere bolj kot notranje, post: Sem rojen Slovenec iz Krajskega. Krajski rojak iz lepe Ipave doma. Novičar iz raznih krajev. Ta dokument je iz novejših časov. Naj stariši spominki pesniškega obsega so iz devetiga in desetiga stoletja. Izmed naših Slovincov dobi država verlih uradnikov. Hrano so naši ljudje prejšine čase iskali izmed domačega pridelka. — Pesebno takrat ima vselej predlog, kader se nahaja glagol v stavku sestavljen s predlogom iz, n. pr: Kison izvira iz samariških hribov. Jaz izhajam iz stare žlahne rodovine.

Genitiv rodbinski je še deloma lokalnega pomena, deloma pa že sega v zmiselske razmerja (geistiges Verhältniss), kakor se namreč vzame kot izhod ali kraj ali pa oseba. — Zgolj zmiselski pomen imajo:

3) **Genitiv izvorni** (Gen. des Ursprunges, des Herrührens), to je, kader se denete dve reči v tako razmero, da ena izvira iz druge, ali da ena dá drugo, devamo tisto, ktera je vir drugi v genitiv, postavim: Drugi dobiček bajerjev je, če se njih voda prav porabi (to je dobiček, ki ga bajerji dajo). Kaj bomo razkladali korist in dobiček takih razstav in takih ogledov? Nisem poznala nevarnosti moje prisega (nevarnost izvira iz prisega). Solze serčne radosti se jima vlijejo. Mater preuzame tuga ljubezni. Oj krivice divjih zlob! Izročite plačilo, kervavi plod nebrojnih muk.

Tudi predloge od, iz rabimo pri tem genitivu, in sicer potrebni so ondi, kjer glavni glagol meri na to, da kaže ravno izviranje ene reči iz druge, ter je glagol z genitivom vred prädikativnega pomena, postavim: Ime Slovan pride od slova (besede), ali pa od stare boginje Slave. Drugi madež je izviral iz lahkomišelnosti in posnemanja ptujšine. Koliko škode izhaja iz take neumnosti! — Kader pa je genitiv brez predloga, služi kot attribut, kakor v unih izgledih zgorej.

K tej versti genitiva s predlogom spadajo tudi tisti stavki, ki naznanjajo kot vir osebo, od ktere človeku dohaja kaka reč, post: Materni jezik je naj dražji dota, ki smo jo prejeli od svojih starih. Le toliko vé slovenski, kar se je naučil od očeta in matere, ali od družine svoje. Od brata sem še le zvedil, kako je bila ta reč.

4) **Genitiv djavni** (Genit. subjectivus, genit. auctoris), ki deva osebo in reč v tako razmero, da reč izhaja od osebe kot njeno delo, ali da je oseba to storila, in v taki zvezi stoji delavna oseba v genitivu, kot: Razglas c. k. krajskega deželnega poglavarja. Oklic dunajske banke. Razpis višjega opravištvá. Sklepi deželnega zbora. Povabilo čitavnice. Umotvore starodavnih pisateljev še sedaj občudujemo. — V takih stavkih se dá abstraktni samostavnik vselej v dolični glagol spreminiti in Genitiv stopi v Nominativ, iz česar je lahko viditi, da je oseba djavna (thätig), n. pr: Deželni poglavar je razglasil.

Izmed predlogov je tu v rabi le od, postavim: Novice nam donašajo toliko lepih pesem od raznih slovenskih pesnikov. Poslana sem od tega višjiga. Izišlo je povelje od cesarja Augusta. — Tu kaže od ob enem vir reči in djavnost osebe. — Zlasti je v navadi od v stavkih terpivnega zaloga (im passiv), toda djanje mora dopernašati oseba samostojno in neposrednje, sicer je po v rabi, n. pr: Že večkrat je bilo oklicano od kantonske gosposke; pa: Razstava se bo odperla po ministru Palmerstonu in drugih pervakih, — tu ni od z genitivom, ker se godi djanje posrednje.

5) **Genitiv vzročni** (Genitivus causativus, der Veranlassung):

a) **Glagoli in z njimi sorodni prilogi** (adjectiva), ki izražujejo dušne občutljeja (Affecte) in telesne počutja, zahtevajo genitiv tiste reči ali djanja, ki vzrokuje občutljeja, kot v teh stavkih: Ako se hočemo veseliti lepe sterni, dobrega žita, treba je ledino orati. Kdor se je napil čiste vode, bil je vrelca vesel. Take hvale se žene močno radujejo. Gorje nam, ako se bomo ustrašili vsake sapice, in zbali vsakega malo bolj neprijaznega očesa in zamerljeja. Očetove leskovke se pretegle bojim. Hčer tvoja se je bolj grozila tvoje ljubezni, kakor tvoje jeze. Ni prav, se svojih del sramovati. Mati nevoljna otročje nepoterpežljivosti pravi idr. V sercu joka trudnem veseli glas doni. Star sem, nadloge truden. Jez pa truda spehan in želje vedno goreč mislim le to idr. In peto noč prispe plahote bled, kervav oskrunjen ran. Konj preplašen nočne groze je diral urnih skokov.

b) Ravno tako znajo biti po drugi plati občutljiva vzrok kakimu djanju, večidel stanju (Zustand) izraženimu po glagolih neprehojivnih, in takrat stopi občutljeje kot vzrok v genitiv, na primer: Zdaj nesrečna deklica zdihuje in mre žalosti. Kakor okamnjeni sterčenja ostanemo. In ko bi vedila, smejala bi se otročje tegote. Levinja se vije rodovnih muk. Junak ljubezni vnet se njeni volji vda. In jutro ljubezni zvest obiskal bi te tukaj. Župan veselja nor skoči z drevesa. Veselja mi serce igra, kader slišim od njega. Bratci radosti užgani zdravljico zopet povzamejo. In groze mi lasje vstajajo po koncu. Jeze se trese kmet po celem truplu. Jud straha osupne. Gosak je strahu gagal. Serce mi plače vselaj tuge in žalosti, kader se spomnim mile Slovenščine. Žena mu revno umerje glada in žalosti.

Logični razlog pri genitivih teh dveh verst je ta, da človek v duhu spozna korist ali nekorist kake reči in iz tega spoznanja nastopijo razne občutja, kakor v a), ali pa, da iz raznih občutljejev nastopi djanje in početlje, kakor v b); take spoznanja in občutja so vzrok, iz kteriga izhaja občutje in djanje neposredno, in vselej le v duhu po notranjem smislu, zatoraj je pa tudi taki genitiv brez predloga.

c) Pa tudi obrnjeno na narovo ima tako vzrokovanje ravno taki upliv. Izrazujemo namreč vzroke nekterih prizorov v naravi z genitivom, in sicer kader hočemo povedati, da en dogodek izvira naravnost iz družega, na priliko: Hrasti pokajo strašnega viharja. Hude plohe bi bilo skor vse potonilo. Veliko ptičev pozimi mraza pogine. Živina vročine in žeje boleha. Kolena mu pešajo lakote silne. Postojna se živi večidel kač in kušarjev. Vsa okolica doni veselega petja, zvonjenja in strela. Hribi in doline odmevajo prijetniga petja. — Letá genitiv ima to veljavo, kot gerški Dativ dynamicus (Dat. der wirkenden Ursache).

Vzročni Genitiv ima tudi predloge iz, od večkrat pri sebi, toda tu je ločiti rabo pisateljev in pa logično zahtevanje jezika; velikrat rabimo predloge, kjer jih treba ni; in ravno les sem se je tisti obširni nemški von, vor preterdo vsedel, tako da je po sedanjí pisavi težko določiti, kdaj naj rabimo predlog in kdaj ga nesmemo. Kar mi je moč v tej reči določiti, bilo bi to le: α) Kjer je vzrok občutljeja tudi njegovi objekt, kakor v stavkih pod a), ondi se nesme predlog rabiti. β) V stavkih, kakoršni so v b) in c), raba ga sicer dopušča, toda potreben pa ni, zlasti ne pri osebah, ako biva vzrok v osebi sami in je razumljivo brez predloga, tako na pril: „Pri teh besedah junak od veselja poskakuje“ (od je tu nepotreben). Ali: Od zlatiga cvetja, od rajskiga sadja se vejca in steblo vsako šibi (po c) bilo bi bolj brez od). γ) Biti mora predlog od, kader pride vzrok oddrugod in ni v osebi sami, kar že od kaže sam po sebi, na primer: Dekleta je skor od straha božjast zlomila; tu je vzrok drugačen, kakor ko bi rekel: Dekle straha trepeče; v prvem stavku je vzrok vnanjega, v drugem notranjega značaja. δ) Biti mora predl. iz vselej, kader je vzrok tudi nagib (Motiv) k djanju, postavim: Iz gole ljubezni do bližnjiga tvega se vsake veselice. Černo obleko je imela iz žalovanja po možu.

Dalje je še druga versta vzročnih genitivov, ki ne spadajo k nim dozdej omenjenim, in ki so vselej le s predlogom v rabi, taki so: Za volj vednega prepira mi ni biti pri hiši. Zavolj tatvine so ga zaperli. Ponosna zastran španjske kervi ne vidim okrog sebe, kot nevredne ljudi. Moč blatnih muh deleč okrog slovi zastran slabega duha. Zarad dobrega spomina je roba lahko stalo pesem ponoviti. Zarad tega se nekar ne jezi. V sled lanske suše je pri nas lakota nastopila. Tergovska rodbina je vsled razpertije jako osiromašila. Ali je narod za uradnikov voljo na svetu ali uradniki za naroda delo? — Taki predlogi prav za prav niso predlogi, ampak so okamnjeni skloni ter se rabijo kot predlogi (unecte proposit.) in kot skloni zahtevajo genitiv, in sicer po svojem pomenu vzročnega.

Razun doslej omenjenih genitivov vira, ki izrazujejo notranje izviranje ene reči iz druge, še je drugi genitiv, ki kaže vnanje izviranje, tako da obstoji ena reč iz druge, namreč:

6) Genetiv tvarinski (genit. materiae, des Stoffes). Če se pridene kaki reči pridevek, ki kaže tvarino, iz ktere je reč vzeta ali iz česar obstoji, dene se ime tvarine sploh v genitiv; vendar je tu marsikaj ločiti, in sicer je gledati, ima li tvarina še kaki pridevek pri sebi, ali ne.

a) Ako tvarina nima nikakoršnega pridevka in se pridene reči kot praedikat, da naznani iz česar obstoji tista reč, ter pokaže le njeni materialni izvirek, stopi ime tvarine v genitiv s predlogom iz, postavim: Dreva obstojé iz vode, iz lesokislobe in sploh iz ogeljca, vodenca, kislica, zelo malo gniljca in nekoliko različnih soli in persti. Žgan iz ila, kraj prostora zemlji vzdán je kolup. Na mizi leži kolač iz moke, vode, soli in olja pečen. Naredi si triogelnik iz deske. Namaži platnice s katranom iz premoga.

Taki genitiv se spremeni velikrat v adjektiv, posebno ondi, kjer kaže tvarina lastnost kake reči, kteri adjektiv

služi kot atribut, in reč vzeme vselej še kaki drugi praedikat k sebi, (železni obroč, lesena skleda, jeklen oklep, bronasta čelada, zlati perstan, idr.) Toda to natanjčnikše določiti, spada k vprašanju o adjektiviranju genitiva.

b) Ako pa ima tvarina še kaki pridevček zraven sebe, nikdar se ne adjektivira, ampak nastopi vselej genitiv, in sicer včasih s predlogom iz, včasih brez predloga. — a) Kader se pridene genitiv kaki reči kot atribut, tako da s priklado vred kaže lastnost reči ter pomeni toliko, kakor kaki adjektiv v a), takrat nima predloga; β) Kader pa je praedikativnega pomena in meri na to, da pokaže iz česar reč obstoji, imeti ga mora, postavim: Oboke bom naredil iz lahkega kamna (praedikativno), ker lahkega kamna oboki ne močijo (atributivno). Strehe pokrivati s platnicami debeliga ali tako imenovaniga popaniga papirja, ni prazna reč (attr.). Kolo mora biti iz hrastovih plohov narejen (praed.) Srajca domačega platna dokaj dalje terpi, kakor kupljeniga (attr.). Še dandonašnji nosijo ali štebale iz črnega usnja, ali pa imajo škornje iz usnja iz urbasa na lik ustrojeniga (praed.). — Taka je raba v domači obhoji, pri pisateljih pa se nahaja večidel genitiv s predlogom. Pa tudi pri genitivu v praedikativnem pomenu predlog ni neobhodno potreben, kakor je viditi iz Vodnikovih besed, ki poje: Imam oblačilo domačega podvana (brez predl.), ženica pa krilo iz pravega mezlana.

Na videz enak tvarinskemu genitivu pa logično različen od njega je:

7) Genitiv polniven ali obilnosti (Genit. copiae, der Fülle). Perlog poln pa analogični priložaji, ki pomenijo polnoto in glagoli, ki kažejo obilnost, zahtevajo genitiv tvarine, s katero je napolnjena kaka stvar ali ktere obilnost glagoli naznanjajo. — Na primer naj nam so stavki: Kupica je polna vina; tu ni misliti na tvarinski genitiv iz česar bi obstala reč (kupica) tudi ne na partitivnega, da bi pomenilo del kake reči (vina), ampak tu je le povedano, s čem je stvar (kupica) napolnjena; tvarina je tu le sredstvo ali pomoček, da se kupica napolni. To je lahko razviditi, ako stavek oberneš in rečeš: »Kupica je z vinom napolnjena«, ali »kupico sem z vinom naplnil.« Ravno tako »sita«, kot: Krava je sita detelje, to je, sita od detelje, ker sem jo z deteljo napasil. — Taki pomen besede »poln« se oberne večkrat tudi na dušne razmérja in ima ravno tisti upliv na sklon, postavim: Deklica je bila že iz zibelke polna nabogljivosti in svojeglavnosti, tudi revšine in nadlog.

Zlasti je genitiv te verste v navadi pri glagolih, kateri so sestavljeni s prirečji na -pre — ter pomenijo polnost, na pril: Čem se zdrave vodice napiti, ter narodnega duha navzeti. Komaj sem se nagledal teh slopov. Naveličal sem se že teh sitnost. Kmalu ljudje navoljo se pač bojnega hrupa. Nekteri so bledih lic, kakor da bi se že bili presitili pregrešnih slasti. Krava se je detelje preobjedila. Ovbe, vina se je preopil, kruha prenaje del, zatoraj se pa tudi časti prevzel. (Obleka je bila potu premočena.) — Shramba blaga naložena — svisl slame nallačene — meh moke nabasan — vos merve naložen — voz gnoja nakidan — miza prahu nasmetena — lla slame nastlane.

Ravno taki zaumen besede »poln« se čuti tudi v nekterih zvezah glagolov, ki sami po sebi ravno ne pomenijo množnosti, ampak ki ta pomen dobijo od obilnosti reči, ktere le-tó delajo, na primer: Vsi potji mergoleli so ljudi (potji so polni ljudi). Vse gomzi tega marčesa. Kar černo je gosenc po drevji. Malih keberčkov je vse živo skupej. Kartare se romarjev. — V tacih stavkih izvira prav za prav djanje od množice, — zatoraj genitiv originis.

Genitiv polniven spada k genitivom izvornosti, toda v dragačnem smislu kot pred omenjeni vzročni; ohoji kažejo, da nekaj pride od nekod, toda uni naznanjajo vzroke ali vire, le-tá pa sredstva ali pomočke.

Vsem dosedajšnim genitivom je bil bistven pomen ta, da kažejo, kako nastaja ena reč iz druge, naj si bo ali kot iz vira, ali kot pomočka, ima pa še družeh, ki izrazujejo nekako ločenje reči med saboj, naj si bo že v djanji ali v mislih (äusserlich — innerlich), ali drugače, pred je bil izhod iz česar, v nasledjih je odhod od česar. Taki so:

8) Genitiv ločiven (der Trennung, des Lossmachens). a) Glagol ločiti in žujim analogični, ki pomenijo neko oddaljenje, ločenje, oprostenje, ktero ločenje zna biti v ali djanji po vnanje, ali v mislih po notranje, imajo osebo ali reč, od ktere se loči druga, v genitivu in sicer s predlogom, če ni glagol že pred sestavljen s predlogom, postavim: Minulo je že mnogo let, kar sim se ločil od svojih starišev, bratov in sester. Hitro se je odkrival svojih dolžnost. Izobražen človek se tudi v govoru hoče ločiti od prostega. Odvadimo se praznega prepira. Ne da se odverniti od svoje strasti. Odvežem vas sedaj te prisege do mene, kakor sem tudi jaz svoje odvezan do vas. Serda se jaz celo odpovem *). Še danes jih lahko reši iz tužnih spon. Taki človek se od svojega naroda odcepi, pridruži se drugimu.

*) Odpovedati zahteva Dativ, kader pomeni, da kdo s komur neče nič opraviti imeti, to je, odpove se obhoje s komur, kot: Odpovem se hudiču in njega napuhu.

Ti novotarniki ne bodo prenehali od svojih namer. Popravimo, kar smo od stare korenine zašli. Nekoliko so se otresle prvega strahu. Samo da ne umerjem dale ko od domovine. Naj poprej se drevje očedi mahú in vseh razpok na skorji. Komaj sem se znebil te neumnosti. — Drugi oddelek genitiva te verste je

b) Genitiv prostiven (des Abhaltens, Losseins), ki naznanja, da ste dve reči ločeni, ali da je ena prosta druge. Razložek je le-tá, da prvi kaže faktično ločenje, drugi pa zahtevanje po ločenji, ali da ga treba ni, ker je že doveršeno, ali pa da ovira združenje, na primer: Vojska naj varuje domovino le ptujih napadnikov. Varujte se jeze, tegote, sovraštva, prepira. Svoboda jih reši morivnih sramot. Vsaka živa duša se ga ogiblje kakor kužnega. Vedoč, da on nesreče gotovo brani. Velikanski konj svari gospodarja vsake nevarnosti. Komaj sem se mogel solz zderžati. Kdo bo ptujiga jarma oprostil. Anaj se ljubezni sin, ki nekamor ne kaže. Iz same skoposti se tvega vsch ugodnost. — Ko uprana sramot bo naših tenja poslednja. Ljubezen je prosta vsega hudiga poželenja. Naš narod je čist tistega kisljiga kvasú, nejevere in brezbožnosti. Vender je enkrat rešen tu nadloge. Lišen je narod vseh pravic. Polje prazno je bilo cvellie. — Semkej spada tudi glagol manjkati, kader pomeni ne imeti, na pril: Vsega mu manjka, denarjev in blaga.

Dalje imajo ločiven pomen tudi nekteri predlogi, ki stavijo dve reči zraven ene druge, pa tako, da ste ločeni, kot: Razun žita in sená je imenitno tukajšnje vino. Zunaj (razun) dosedaj razloženih reči še to. Botanični vert hranuje zraven ptujih rastlin vse domače. Verh družeh napak še polovico glasnic požiramo. — In po-manjkavni brez: Slovenci so bili v starodavnih časih brez čerk. Jez reva sem brez vse pomoči.

Ako hočemo razviditi, kdaj je pri tem genitivu treba predloga in kdaj ne, gledati je le na notranji pomen glagola. Kader je govorjenje o tem, da se reč faktično loči od druge, rabiti se mora; kjer pa ni faktičnega ločenja, ker reči niste sedinjene, ali kjer se sedinjenje še ovira, ondi ga ni treba. Primerimo stavke: „Treba se je zbirati, če se hočemo rešiti iz tmine“, in „Varčnost reši ljudi beraške palice“; v prvem je povedano, da smo v tmíni, glejmo, da pridemo iz nje (v resnici ločenje); v drugem je povedano, da so ljudje po varčnosti obvarovani pred revšino, niso v revšini, ločenja toraj ni treba, in stavek nima predloga. Zato pa tudi imajo stavki v a) skoz in skoz predloge, vsaj s predlogi sestavljene glagole, v b) pa nikdar ne.

Če vzamemo glagol odlikovati (in rasličen), postavim v stavih: „Kot kraljica lepote se je odlikovala Ljubomila od družih Rimljank“, imamo genitiv ločiven, ker se loči oseba od osebe (reč od reči) po lastnosti, pa taki stavki zapopadajo še drugo somisel (Nebenbegriff), le-tó namreč, da primerjajo lastnosti dveh oseb (reči), in jih po teh ločijo, ker ena preseže drugo, ter se v tem smislu od nje loči; in ravo tu imamo prehod na

9) Genitiv presežni ali primeravni (Genit. comparativus), to je, kader primerjaje dve reči ali osebe po lastnostih izpušamo primeravne vezi kot, kakor, stopi presežena oseba (reč) v genitiv, vendar tako, da nastopi vselaj ena vezi od, mem, memo, in to za to, ker je ločenje (preseganje) v resnici ali faktično, postavim: Brat je mlajši od mene. Jurjeva pšenica je na pol lepši od Sodarjeve. Levi vir je bolj vodnat mem desnega. Navadoma so stari pametnejši od mladih; zgodi se pa večkrat, da so mladi modrejši memo odraslih. — Primeraven pomen ima tudi beseda „drugačen“, na priliko v stavku: Limigantje so drugačnega obnašanja memo Vinidov.

Vzrok temu genitivu je na tem, da si vzame človek lastnost ene osebe ali reči in po njej primeri lastnost druge, ter presodi njeno višjo ali nižjo stopnjo, in v tem presežku ste reči različni ali ločeni.

Po doslednosti slovenskega jezika, ki sklada po logičnem smislu, pride tudi to, da rabimo v zanikavnih stavih genitiv, kjer drugi jeziki accusativ imajo; in od tod naš

10) Genitiv zanikavni (Genit. negationis). V slovenskem namreč je stalno pravilo, da stopi pri prehajivnih glagolih (verba transitiva), ako imajo pri sebi zanikovne besedo ne, ni, objekt v genitiv, mesti v accusativ, na primer: Zakonu v roke sem jo izročila, da lastnih rok si neokervavim. Ti nemaš blagra, ki život obseva. Te krone nisi nikdar ti imela. Ovac nisem vidil. — Ta prikazek izhaja odtod, da si misli Slovenec nekako ločenje med objektom in djanjem, to je, da glagol se nesprostira na objekt, da ga ne došeže. Kakor ste po 8) b) ločeni dve reči, tako tu sta ločena objekt in glagol. Prehod od unega genitiva k temu naj nam je „manjkati“ v pomenu „nemam“, postavim: Šel bi po svetu, toda mi denarjev manjka = šel bi — ko bi inel denarje (pa jih nemam); glagol ne obsega objekta, jaz in denar sva ločena. Tako: Kjer gnoja primanjkuje, vsega primanjkuje. — Razlog tacega genitiva je razviden v stavih, kteri imajo dva člena, enega pozitivnega in enega negativnega, na primer: Blago imam, denarja nemam. Nema drugega premoženja, kot vinograd. Druzega zvinčeta nemore rediti, kakor kozo. Kjer namreč glagol obsega objekt, je accusativ, kjer ga ne obsega, je genitiv; in ta genitiv se po pravici šteti sme k ločivnemu genitivu.

V vsacem takih zanikavnih stavkov je ali fakična ločenost (toraj genitiv), ali pa je svarjenje pred sedinjenjem ali branitev sedinjenja, in zabranjenje djanja, izraženo po veliviku z zanikavnem *ne, nekar* (prohibitivus); in ker se tu odvrča od djanja sploh (schlechthin), brez ozira na doveršenost ali nedoveršenost, rabi se vselej glagol nedoveršiven (imperfectiv); kajti kjer djanje še nastopilo ni, nemore se govoriti o doveršenosti, saj se še le odvrča od početlja, kot v stavkih: *Ne zaničuj, ne pokončuj božje stvari. Nekopaj graje na se. Oča so djali: pojdi v mesto; mati so djali: nekar ne hodi. Povej sestri, bratu pa nekar ne pravi.*

Zanikavnost ima svojo moč tudi takrat, kader je glagolov objekt celi stavek, to je, objekt odvisnega ali priloženega stavka (Nebensatz) stopi v genitiv, kader meri zanikovanje na njega, na priliko: *Ne zdi se nam treba, popravljati tiskarne pomote. Spoznal sem, da še ni čas, slovesa dajati tej tovaršiji. Bog ne daj, otrok nespošteno zagovarjati. Nemudite, duše, besede božje poslušati. Nekteri se ne sramujejo, celo imena premenjevati. Ni bilo besedice iz njega spraviti.*

Slovenščina gre v svoji doslednosti še dalje in rabi genitiv tudi pri zanikanem glag. *biti*, da pokaže, da je oseba ali reč ločena od nekod, medtem ko vsi drugi jeziki gramatični subjekt v Nominativ stavijo, postavim: *Očeta ni domá, to je, gramatični subj. „oča“ je ločen od tega okrožja, od dóma. Primeri: Desiravno Slovani pri svojih poslopih niso imeli ne ključavnic, ne zapahov, vendar pri njih tatvine in ropa ni bilo. Spoštenim Nemcom ne more med nami nikdar prepira biti. — V takih stavkih gre zanikavnost na osebo ali reč; drugače pa je, kader zanikavnost loči kraje, ne pa osebe ali reči, kjer namreč logični povdark meri na zaumen kraja, ter eni isti osebi več krajev odmeri, v takih stavkih pa Subjekt ostane v Nominativu, na primer: *Sestra letas ni domá, je pri bratu. Že dve leti nisem v domači fari, sem v Motniku.**

II. Genitiv razdelni (*genit. partitivus*).

V splošnem pomenu kaže genitiv razdelni, da sta si dva zaumena med saboj kot del in colota, naj si bode del posamezne reči ali oddelek večine, naj si bode, da se vzame ena iz verste kot edinstvo (Individuum), ali pa po lastnostih; kaže, da glagolovo djanje zadeva objekt le deloma, naj si bode fakično, naj si bode idealno, v mislih in pri-sojeno. — Zahtevajo ga samostavniki, zaimena, superlativ in brojniki, ali pa glagoli.

A) Genitiv razdelni pri samostavniki (Substantiv). — Genitiv zna pomeniti v zvezi s samostavniki razne razmere, in po tem imeti tudi razne imena, namreč:

1) Genitiv celote. Ako sta si dva samostavnika v taki razmeri, da spada omejeni (regens) kot del vmejočiga (rectum) v njegovo okrožje (Sphäre), stopi omejoči kot obširniši zaumen v Genitiv, in sicer brez predloga. Tu sta dva načina:

a) Omejivnik je stojni zaumen (concretum) in od njega se vzame del, ki tudi kaj stojniga pomeni, na priliko: *Veči del iderskega mesta je zidan na levem bregu Iderce. Konj je le zadni konec voza dam privlekel. Zadnji krajic sušca rad z repom viha. Perva dva mesca letošnega leta sta bila kaj merzla. Pognojil sem le en oral njive. Preživeli smo že stir dni prijetnega spomladanskega mesca. Četert ure od mesta stoji velikanski stolp. Verh hrasta je strela odbila, deblo še stoji. Nate oddelek ravno povedane pridige. Podam vam odlomek mojega spisa za poskušnjo. Krim je veliko važen oddelek rusovskega cesarstva.*

b) Omejivnik pomeni množico ali versto oseb ali reči, in iz le-te verste se vzame večja ali manja množina ter izrazi po posnetniku (abstractum), na primer: *Večina zupanov se je oglasila. Ali imate desetino učencov, ki znajo zares po nemški govoriti in pisati. Jernej je dal polovico svojih dohodkov za celi čas vojske. Tretjina prebivavcov naše dežele se peča s kupčijo. Le trohica rojakov se derži teh načel. Cvet blagih atenskih mladenčev se je Sokrata poprijel. Dva kardela turških vojakov sta obdala mesto. Še peti del uradnikov nemore se s Slovanom naravnost pogovoriti.*

V takih stavkih naznanja celota tisto reč, iz ktere je vzeta druga kot del. Logično služi k temu, da kaže, kam spada manjša reč, toraj »omejivnik« (das Bestimmende); grammatično je v sklonu odvisna od une druge, toraj »rectum.« Druga manjša reč ali del večje zahteva k popolnosti zaumena pridevek večje, iz ktere je vzeta, toraj »omejena« (das zu Bestimmende), in v slovniškem zmislu »regens« imenovana, ker ima upliv na sklon celote, to je, ker jo deva v Genitiv.

Kader so posamezni oddelki, ločeni od celote, tudi za se veljavni, to je, da že oddelki zopet samostojno celoto zapopadajo, takrat se rabijo predlogi, postavim: Iz med Slovanov se uče ptujih jezikov tako Rusi, Poljaki in Serbi. Čertice iz kmetijske zgodovine naših krajev (iz zgodovine sploh se vzamejo oddelki, ki sami za se celotni pomen imajo). Od množine teh laži omenimo tu le dve (da hočemo nemščino pregnati, in da se mislimo od Avstrije odtergati). — Zlasti je ta raba predlogov navadna pri napisih slovstvenih reči, kader se vzame iz obširnih izdelkov kaki posamezni pa celotni članek, kot: „Nekoliko iz zgodovine iznajdb“ (potem je govorjenje o nekterih iznajdbah, pa dotične iznajdbe so do kraja izpeljane).

2) Genitiv zadržka (des Inhaltes). Samostavnik, ki pomeni sam na sebi mero ali ki za tako velja, ima pri sebi genitiv tiste reči, ktere je vzete toliko, kolikor je gre na le to mero, taki so: veder vina, bokal mleka, škaf, kozarec vode, koš listja, vos merve, žlica medu, hleb kruha, perisče prosa, šaka zlatov, torbica jabelk, leto dni, dan hodá, cent apnja, unča živega srebra, nasad ječmena, ovsá, pšenice, stavek snopja, kopa orehov, seženj, oralo zemlje i. dr. — Glavni pomen temu genitivu je ta, da kaže, koliko se vzame kake reči; in zato, ker izrazuje oddelek dotične reči, spada k genitivu razdelnimu. Na videz je podoben genitivu tvarinskemu, toda razlikuje se od njega v tem, da uni kaže, iz česar obstoji „regens“; ta pa, koliko tvarine zapopada „regens“. — Malo drugačen od tega genitiva je

3) Genitiv množine (genit. quantitatis). a) Posnetniki namreč (Subst. abstracta), ki pomenijo množino, imajo pri sebi genitiv tistih reči, kterih je tolika množica, da dajo skupno število, taki so: Čeda volov, truma ovac, tropa krokarjev, kardelo mladenčev, množica poslušavcov, gruča gosenc, kup slame, mervica pesnikov, pest vojakov, roj gospode, snop ključev i. dr. — Razložek je ta med tem in unem v 2), da tam je določna mera, tu nedoločno število; tam je vzete ene reči toliko, kolikor mera pové; tu dajo posamezne reči skup vzete zaumen nekega števila in sicer nedoločenega. Enaka pa si sta v tem, da oba naznanjata oddelke reči, ter sta vzeta iz celote, uni iz enojnosti, ta iz verste.

b) Semkaj spada tudi genitiv večine (der Masse), ki kaže, da se vzame od kake reči, ktera pomeni množstvo ali versto ali rezpol, večí ali manji del, in ta oddelek se izrazi ali s kakem skupnem brojnikiem, ali pa s takim glagolom, kteri pomeni večkratno djanje ter reč deloma zadeva, postavim: Tako je vrelo nebrojno narodov vsakega konca sveta. Perojci dobivajo mnogo lepega olja. Čeravno so kobilice zaterli sile veliko, vendar je tega marčesa letošnja spomlad toliko izlegla, da jih je v več krajih vse živo. Gospodarju, kteri ima veliko živine, prizadeva toliko soli prece denarjev. Kolikor več kebrov se zatore, toliko manj bo škode. Čudo golih jataganov zablíši v zraku. Prebrisani gospodar bo gledal, da bo dovelj klaje pridelal, de bo mogel obilo živine rediti in pa na kupe gnoja napraviti. Drevesa v senci nastavijo malo cvetja, imajo pa tudi pičlo sadja. Kerti naj več červov potrebijó. Dolgo časa in več stoletji je imelo mesto to slavno ime. Tacih soli je celo dosti. Obertnikov, rokodelcov in gospodinij je brez števila, ki lugasteh soli potrebujejo. Naj se tvega vsaki Slovenec tega, kar temu pravilu nasprotnega ima. — Vzrok temu genitivu prav za prav ni skupni brojnik, ampak notranji pomen stavka ali bolje glagola, ki kaže, da se vzeme iz večine neki oddelek; skupni brojnik je sicer potreben, toda zato, da kaže, koliko reči se vzame, ne pa da bi sam po sebi zahteval genitiv. Kjer pa je že glagol dovelj, ni treba si misliti brojnika; to je razvidno v stavkih, α) kterih glagoli nekako množino (Menge) naznanujejo ktera množina je oddelek zopet druge množine (verste, razpola), postavim: Babela si nažene študentov skupaj kakor pastir ovac v hlev. Dolgov si je naigral; β) kterih glagoli pomenijo večkratno djanje, v posameznih kratih, ter reč deloma zadevajo, kot: Kdor hoče, da mu vinograd dobička daje (vsako leto posebej), naj ga dobro glešta. Kdor si hmelja prideluje (leto za tetom) mošjno napolnuje. Derev nanosi (vsakikrat nekaj). — Da taki genitiv ni neobhodno odvisen od brojnika, kažejo primerljeji, v kterih imamo dva genitiva skupej, kterih pa le eden ima brojnik in sicer za to, da obsežek dela naznani, na pril: Nektere terte dajejo obilo vinapa slabega, to je, vsako leto dajó obilo vina in vsako leto dajo slabega vina.

Da res taki genitiv ni zgol odvisen od brojnika, pričá tudi to, da se rabi le ondi, kjer gre na to, da se izrazi delitev večine in to je, kader stopi brojnik (adverb) v nom. ali acc.; sicer pa kader se reč vzame kot celota (v družeh sklonih), sklanja se naš genitiv in brojnik ostane pri njemu kot adverb (malo hišam, z malo golobi) ali pa se spremeni v adjektiv ter potegne v sklonu za samostavnikom (ta pravda mi je že toliko stroškov prizadjala, pa s tolicimi stroški nič ne opravi). — Za sklanjanje primeri. Metlk. str. 197. 237.

B) Genitiv razdelni pri zaimenih, določnih številih in superlativu. Ako se navede posamezna oseba ali reč, kot edinstvo (Individuum) iz svoje verste, ali če se naznani, da ena preseže vse druge reči svoje verste, stopi samostavnik, ki versto izrajuje v genitiv s predlogom ali pa brez predloga.

4) Genitiv pri določnih števkih (Numeralia card.) in nedoločnih zaimenih kaže, da se vzame ena ali več oseb in reči iz števila ravnoverstnih edinstev ali pa edinstvo iz verste, in sicer:

a) Genitiv nima predloga, kader se jemljejo edinstva iz števila edinstev izraženih po samostavniku konkretnem, postavam: Povejte nam kaj za kratek čas, pravi eden fantov. Ena poglavitnih podpor je domači jezik. Enega takeh dariteljev oznamim tudi jez. Tisteh rokavnačev, ki so bili undan tukaj, prišli so danes spet trije. — Kdo rojen prihodnih bo meni verjel i. dr. Varuj se, da v Dravo ne padeš, je djal nekdo sodelovcov. Nobeno naših mest se ne more ponašati, da ima same palače. Ložeje se da govoriti z rusovskem velikašem, kot z marsikterim naših županov. Kdor Slovanov koli se hoče temeljito izučiti svojega jezika, naj išče jedra v starosl. Jud povabi nektere svojih prijatelov. — V teh in enakih stavkih je v samostavniku povzeta cela versta ravnoverstnih edinstev in iz izmed teh se vzame jih nekaj ter celota dene v genitiv brez predloga.

b) Genitiv ima navadnje pri sebi predlog: a) Kader je celota izražena po zaimenu osebnem (pron. personal.), kot: Nihče izmed nas ni gospodov svetovavec. Marsikdo izmed vas se že veseli šentjanževica. Nekdo izmed njih zapazi podobo na zidu. β) Kader je celota izražena s števki, na pril: Izmed desetih jabelk so komaj tri cele. γ) Kader je celota izražena z zbornem posnetnikom (collectiv Abstractum), ali kader pomeni celo versto in se vzame iz verste ali množine ena posamezna oseba, postavam: Hudimu vremenu se mora zvoniti, zakriči nekdo iz trope sitnih regoviležov. Nekteri izmed te družbe so sile bledih lic. Eden izmed tega društva nam dopade izmed vsih najbolje. Gregorič je dandanašnji eden izmed prvih vinškov. — Take pravila se dajo posneti vsaj iz navadnje rabe pri pisateljih po večini, ali reči natanjko določiti ni moč, kajti nahaja se veči izgledov, ki so zoper pravilo postavljeni v a) in imajo genitiv s predlogom, na primer: Ako kteri izmed vaših otrok kaj tacega stori, šibo v roke! Izmed vseh učencov ni le enega bilo, ki bi bil znal svoj jezik pravilno pisati. Ravno tako rabi prosta govorica med ljudom genitiv brez predloga drugače kot je rečeno v a), postavam: Kaj boste neki vi šterkovci, vas me nobeden ne verže. — V takih primerljajih je veliko gledati na logični povdarek (oratorischer Accent); večkrat se ravna ta reč tudi po tem, kako se verstli beseda za besedo, in tanjko uho kmali čuti, je li treba predloga ali ne. Pri teh rečeh je treba paziti na ljudsko rabo in na pisavo izverstnih pisateljev, postavam na skoz in skoz narodno skladbo Slomšekovo ali Levičnikovo in prepričali se bomo kmali, da je nemški von, unter, aus nam se preveč vgnjezdil, zlasti v prestavah.

δ) Genitiv pri superlativu ima ta pomen, da izneme osebo ali reč, ki se po lastnostih odlikuje od družeh, izmed vseh ter jo stavi nad druge. — Taka raba je med ljudom dosti obširna, in slišati je velikrat stavkov, kot: Naj berhkejši Poharskih fantov je mlinarjev Jaka. Tuhinskih senožet leže naj više Kološice. Krajnskih gorá naj višji je Triglav. — Ali v Novicah pa nisem naletel na nobeni taki izgled. Naj večkrat se asimilira, to je superlativ se nasloni v sklonu na splošni zaumen in genitiv stopi kot attribut z njim v isti sklon, na pril: Nar imenitnejši ptica je postojna. Naj boljši Lubenski vinograd je Globočnikovi (mesti: naj boljši Lubenskih vinogradov je Gl.).

Pač je pa v navadi genitiv s predlogom izmed, zlasti kader se izneme edinstvo iz verste (Gattung) in zraven še stoji beseda vsi, post: Melanholik pravi, da je naj nesrečnejši izmed vseh ljudi. Srčbernica je izmed vseh gosenc skor naj škodljivša. Ris je naj grozovitniši izmed vse zvergne.

c) Genitiv razdelni pri glagolih. Glavni pomen razdelnega genitiva pri glagolih je ta, da kaže, da glagolovo djanje obsega le dele svojega objekta, ali da ga le deloma zadeva. In ker nekteri prilogi in prirečja v zvezi z glagolom biti čisto glagolno veljavo imajo, obravnali bomo genitiv pri dotičnih prilogih z glagolnem vred ob enem. Po raznem pomenu glagolov se dajo tudi genitivi v razne verste razločiti.

6) Genitiv zadetega objekta (des afficirten Objektes). Nekteri glagoli prehajavni (Verba transit.) devljejo svoj objekt v genitiv, kader je njih logični pomen taki, da obsegajo predmet le po oddelkih, ne v celoti, ali kader involvira govor zaumen partitivnosti, postavam: Kje bom dobil denarjev! (toliko denarjev, kolikor jih potrebujem za to reč). Praša se, odkod dobiti ogerskih, poljskih in slovenskih učnikov (iz verste učnikov sploh takih, ki umejo ogerski, poljski, slovenski). Golobje pri peljejo tovaršev seboj (povedano je le, da golobje niso sami, imajo tovarše, — pa koliko, ni rečeno, tudi ne, da so pripeljali vse svoje tovarše; ko bi bilo „tovarše“, pomenilo bi, da je prišla cela tropa golobov vsih, ki so sicer vkupej). — Ravno tako v izgledih, kot: Bog je

tudi med pagani obudil nekterih oseb, katerim je nekoliko skrivnosti razodel. Vergel je nerazrušnega jekla v ogenj, dražega tudi zlatá in kositarja tudi. Vzemi navadnega luga, in očedi deblo pa veje. Vlije (Tetida) ambrozije in erdečega nektara v žile Patroklu. Bela murva daje poprej potrebnega perja. Oj Sava! kdor tvojih kaplic pije, srebernih, um čistečih, ta sladkosti okusi. Tujcu ponudijo najpred černe kave. — V takih stavkih nam ni treba dovezemati ali si misliti kacega malo, veliko, nekaj, marveč glagol že sam na sebi involvira ta pomen, kajti celi govor ima zaumen partitivnosti, in glagol po zapopadku govora obsega le del svojega objekta.

Taki partitivni pomen je zlasti razviden v stavkih, v katerih je izraženo večkratno djanje, tako da glagol afflicira objekt v posameznih kratih ter ga zadeva le deloma, kot: Potem zajemlje v drugi posodi nekakošnega zelenkastega prahu. Pokladajmo živini, kar se dá, dobre klaje. Boš levinji donašal piče. Kmetič si mora jeseni skerbno sadja nabirati, da bo imel česar živeti.

Res ni tajiti, da se dá včasih pri takam genitivu misliti kaki malo, nekaj, dost, dovelj, na primer v stavkih: Saj so že vender našli tudi v Bohinji denarjev rimskih pod Babjem zobom, zapestnic in drugih starih stvari pri Ajdovskem gradu. Urno so si preskerbela stelje, za živino tolikanj potrebne reči. Pervo je, da si vinorejec zasadi žlahnih tert. Hočeš dobrega, žlahnega vina pridelati, iši ga pri tléh. Starišem je treba pogovarjati se, kako bi po slovensko oskerbela naj potrebnih reči. — Toda tu je paziti na namen govorečiga, ako namreč hoče naznaniti obilnost kake reči, se vé, da se dá misliti kaki nedoločni brojniki, ali le ta ne zahteva genitiva, kakor je bilo že rečeno v A) 3, b); in ravno zato se pa tudi tisti brojniki vselej pridene, kjer ga je treba; kjer ga pa ni, ni misliti, da je genitiv zavisen od izpušeniga brojnika, ampak glagol sam po sebi ga zahteva. Ako gre pa na to, da glagol obsega le del svojega objekta, ter je v čisto partitivnem pomenu, še misliti si ni treba kakiga brojnika; in v taceh zadevah so ločiti stavki od stavkov po pomenu notranjem, kajti ni enako, kakor uči Metelko str. 238, ako pravim: Kranjska čebelica je medu nanesla. S svojo pridnostjo si je izverstnih vednosti nabral. Nakupi žita, nanesi drev, napeljaj gnoja na njivo; in pa ako pravim: Vzemi pšenice, ovsá, ječmena; kupi platna, usnja; daj kruha; prilij vode idr. Pervi stavki spadajo k A) 3, b), pa brez brojnika, ker že glagol sestavljen z na sam na sebi kaže obilnost; drugi pa grejo k le temu oddelku, zarad partitivnega pomena glagolovega.

Izmed predlogov je v rabi tu le po, na pril: Pošljem po vina, po vode, po rakov; toda genitiv ni zavisen od predloga, ampak glagol ga zahteva, = pošljem, da prinese vina, voda, rakov. Predlog pa kaže druge razmere, namreč opisuje kot adverb glavni glagol (ein darnach).

7) Genitiv pri glagolih udeležvavnih (Verba der Betheiligung). Glagoli, kateri naznanjajo, da subjekt na objektu le delež ima ter ga ne obseže s celoma, ker ga celiga obseči ne more, ali pa je objekt taki, da mu glagolovo djanja sega samo v okrožje, — taki glagoli imajo logični objekt v genitivu, kot: Se derži pravice, z veseljem se primi del krasnih. Derže se tacega ostrega privileja, bi ne dobili pisarniškega jezika. Stariše zahvali in Bogá, predragih darov si deležen*). Preljubi fantje, vi se vadite prijetnih šeg za življenje. Lastna skušnja me je previdnosti učila. Naj večje pregrehe se kritikar ukriviči, ako pevca gerdo ruga. Dramatika se vsakiga jezika enakomerno poslužuje. Gani se, komur je mar zahvale prihodniga unuka. In mar ti ni britkosti svoje žene! Abotno je, se družeh jezikov poprijemati, svojega pa zatajiti. Kdo je izveličanja zagotavljen? Mi smo prepričani velike dobrote pašnikov. Si zvest sem nevarnosti, pa vendar le grem. Britko me karali, pa jaz sem nedolžen prepira. Vsih pomočkov se mora poslužiti. Dela vajen; greha kriv**). — V teh in enakih stavkih je subjekt z objektom v neki zavezi po duhu (geistig), včasih v razmeri zavednosti, tako da je povzod pomen deležnosti kot somisel (Nebenbegriff) zapopaden; kjer pa je zaumen deležnosti, zastopi se že samo po sebi, da je ali kak drugi deležnik še zraven, ali pa subjekt ne obsega objekta po vesolnosti, tedaj partitivni genitiv.

*) Prilogov upliv na sklon (Rection) ima veljavo tudi pri dotičnem samostavniku, ki zahteva genitiv iz tega obzira, na prim: Imam deležnika tuge in terpenja.

***) Pri besedi kriv zna nastopiti pomen vdeležvanja v dvojnem obziru; ali je oseba kriva reči tako, da je faktično deležna, kot: Tatvine kriv, furti reus, schuldig (Betheiligung in re), ali pa je deležna je v vzrokih, da jo je namreč vzročila, kot: Sam si je nesreče kriv, ipsius causa factum est (Betheiligung in causa).

Zaumen deležnosti je tudi v takih primerljivejših, kjer na videz obsega subjekt celi objekt, post: Vsega premoženja se je polastil. Denarjev se je polaknil. Neka žalost se je njegovega serca polastila. Minister je ukazal uradnikom, deželskega jezika se navaditi. Mizarskega se je v Ljubljani izučil. Slabih let smo doživeli. Sadim in cepim, ali javalne bom učakal sadu. — Razloček med temi in unimi izgledi zgoraj je le ta, da tu glagoli kot doveršivni (perfectiv) naznanijo nastop v zavezo ali deležnost, v bistvu pa so si oboji eno.

8) Genitiv pri glagolih cenivnih (Verba aestimandi, des Schätzens). Kader se udeleževanje le po vnanje prilega in prisouje, ali pa kader se naznani, da je subjekt sposoben in sprejeten za kakšni atribut, stopi samostavniki (reč), ki doveršuje zaumen, v genitiv. In ta genitiv imenujmo bolj splošno genitiv cenivni. Le sem spadajo stavki, kot: Tatvine ga dolže (mu prilagajo udeleževanje na tatvini). Prihodnost nas bo tožila nemarnosti in lenobe. Natolcujejo ju izdajstva naroda. No, sedaj so ga golufije prepričali. Po so ga že spet odertije obsodili. Ta reč bi bila vredna bolj natančnega pregleda. Pač zlata vreden je mož bistre glave pa blagega serca. Po vsih krajih je ljudstvo naše opazljivosti vredno*). Kritičar mora gledati, ali je zapopadek dostojin popevanja liriškega, pripovedovanja episkega, ali predstavljanja dramatiškega.

K temu oddelku spada tudi genitiv pri „treba je“, „potrebovati“, toda ločiti je med pomenom. Včasih pomeni ta beseda to, kar „manjkati“ (vedno mu je denarjev treba = mu jih primanjkuje). Včasih pa se le izreče misel o kakšni reči (das Urtheil) ter se naznani, da oseba kako reč imeti mora, in taki stavki spadajo le sem, na pril: Truplo potrebuje postenega oblačila, duša pa zgovornega jezika. Kmetu je treba ostrega čertala na lemežu, duhovskemu pastirju pa resnega svarila in ostrega pokorila. — Razlog temu genitivu, mislim, imamo iskati v staroslovenščini. Veliko namreč je besed, ki so prvotni pomen zgubile in sedaj imamo le še izpeljanega; tako tudi je z besedo treba. Treba je = sacrificium (Frising. Fragm. II. 20). Božanstvo zahteva daritev, in to opravljati je za človeka dolžnost, ali, božanstvo potrebuje nečesar (mu manjka), in človek mora to storiti, toraj treba v drugem pomenu izpeljanem, in obrnjeno na razne zadeve.

9) Genitiv pri glagolih dotikavnih (des Berührens). Glagoli, ki pomenijo, da Subjekt zadeva svoj objekt le v posameznih kratih, na nekterih krajih ali le iz nekterih ozirov, to je, ki izrazujejo samo dotičje, zahtevajo genitiv tiste reči, na katero meri dotičje, na primer: „Nolimetangere“ se ti stisne, ako dotakneš se le njenega cvetja. Drugi so kó-it šli, le on ne dotakne se hrane. Vsacega veselja boš okusil. Res serčen je mora biti mož, kateri se je upal zaničevanega materniga jezika lotiti. Flegmatiki se težko kake reči lotijo, če se je pa poprimejo, stanovitno jo doveršijo. Naš zelnik se tišči Jeričeve njive (le na enim kraji se vkupej deržita). Primorci so se Rima oklenili. V obupu je deske oklenil. Tudi kar se zdravja tiče, čislali so stari narodi kihanje. Kar se tiče slovenskega jezika (in Betreff), pravi postava idr. Tudi gledé (in Rücksicht) sadjoreje se je treba natornih postav deržati. Gledé imena Maronitov so se že učeni mnogo pričkali. Težko se podstopi kakega resnega opravila. — V takih stavkih kaže genitiv reč, katero zadeva subjekt le dotikaje se je, tedaj le deloma; in dotikleji znajo biti po vnanje in faktično ali pa v mislih in duševno, tako, da se samo ozira na njo.

Tudi nekateri genitivi v predlogi spadajo v to versto, taki so: Za stran (in Betreff) pašnikov so že Novice marsikaj povedale. Živeti v miru ne more poleg zlobnega soseda. Od, kader pomeni toliko, kot latinski de (über); sedaj pa še nekaj od tukajšnjih žensk. Danes so le od Izraelcov pravili**). Do, kader naznani, da je kaka reč sega kam; tu zna biti predlog pri genitivu, ali pa je vtopljen v glagolu in genitiv je brez predloga, kot: Kitajcu sega obleka do meč. Ženske imajo zgornjo obleko le do kolen. Voda je do verbe nastopila. No fantj, kdo veje doseže. Krop je verha dokipel. Mladeneč je verha dorastil. — In z adverbom tik: Tik hoste vas stoji.

10) Genitiv pri glagolih pomnivnih in zabivnih (Verba des Vergessens und Erinnerns). Glagoli, kateri izražujejo spominjanje ali pozabljenje na kako reč, zahtevajo genitiv svojega objekta, zato ker spominjanje gre na okolšino ali lastnosti, tedaj oddelke kake reči, in ker človek le v duhu zadene na osebo ali reč.

*) Pri vreden je pomniti, da ima genitiv le takrat, kader je izražena vrednost po abstraktu (hvale vreden) ali kader je cena nedoločena (zlata vreden), zato ker se naznani, da je subjekt sposoben, da se udeleži reči; pri določnem številu je accus. (ta ovca je tri goldinarje vredna).

**) Novejši pisatelji so jeli rabiti mesto od starosl. o, kar je pravilneje, ker od je ločivnega pomena.

V izgled naj nam so stavki, kot: Dobro se še spominjam gospoda K. verlega in marljivega pisavca. V tih molitvi spominja se milih pokojnikov svojih. Ta pogled me je spomnil hrupnega življenja v Terstu. O ja, še pomnim tiste hude letine. Naj opomnim še nekterih izgledov. Opomniti je treba se neke vlastite razmere. Pri tej priložnosti moram tudi najdenih denarjev omeniti. Omenim naj le posebnih keršanskih dolžnost. Ko se spet zavem kraja in del. Zavedil se bo učenec smisla in duha slovenskega, pa tudi nemškega jezika. Oba pozabita zabelk in očetove bolezni. Luka le s fakini vihra, pozabi naprege, vozá pa blagá *). — Semkaj gre devati tudi glag. v smiliti se, ker pomeni toliko, kot ozirati se in misliti na osodo človeke ter mu pomagati, post: Glej, kako milo pazi! sirote vsmili se. Vsmilite se naših otrok!

Taki glagoli obračajo pozornost človeško, ali subjekta samega, ali pa druge osebe, na objekt ter devajo osebo z rečjo v nekako zavezo, imajo toraj nekaj podobnosti z udeleževavnimi in pa dotikavnimi glagoli; različni pa so od obojih unih, ker je udeleževanje tu nedoveršeno, dotikljeji pa zgol notranjega značaja.

11) Genitiv pri glagolih zahtevnih ali želivnih (des Strebens). Glagoli, ki izrazujejo subjektive želje, da se udeleži reči, ali da sploh stopi ž njo v kako bližje razmero, imajo genitiv tiste zahtevne reči, taki so: Iskala vedno v tem sem svoje slave. Iskal sem sveta pri vsih pravoznancih. Takrat glejmo nad oblake, tam miru, pomoči išimo. On iše veselja za denarje. In sedaj pomoči upa še francozke. Tukaj bodem prenočišča prosil. Prosijo sirote kruha. Sitni otroci s silo miloščine tirjajo. Glagolici se je boljši prihodnosti nadjati. Gostoljubnosti se more človek na Ruskem v vsaki hiši nadjati. In v ropu sredi še smiraj ropa lačen. Kot plena gladen orel na rop plane. Senice jagode pikajo, željne medice. Gotovo so bravci takiga berila željni. In vedno čaka sodbe še zastoj. Takega glasu še vedno pričakujem. Pridša in mesto, kjer sta čakala sinoči noči, hočeta počakati dneva. Ti pričakuješ mirno dneva, ki ti bo zaperl trudne oči **). Zija široko strašno žrelo, ko da bi plena hrepenelo ***). Če pa te tako silno bitve mika, idr.

Genitiv te verste je naj bližje v pomenu z genitivom pri glagolih udeleževavnih, in je prav za prav oddelk unega. Loči se od njega v tem, da naznanja še le prizadevanje po udeležnji, je tedaj nekako udeleževanje v mislih in v namenu. Kar še ni, zna biti, in tako logika nekako anticipira, in kar faktično še nima veljave ali realnosti je le deloma zadeto, namreč v mislih, toraj taki genitiv po pravici šteti smemo med partitivne.

K temu oddelku spadajo tudi večidel genitivi pri namenivniku (Supinum). Zaumen prizadevanja in želje je ravno po namenivku očitno izražen; kajti tisti momenti, kakor pri latinskem, so tudi zapopadeni v slovenskem supinu, namreč, da je glagol djaven (thätig), da kaže gibanje od enega kraja v drugega, in pa namen (Absicht). Toraj, kader je v takih stavkih genitiv, ni zato, kakor da bi ga zahteval supinum, marveč zahteva za glagol po svojem notranjem pomenu, in vsaki takih genitivov se da uverstiti h kakimu oddelkov dosedaj razloženih genitivov. Preglejmo nekaj stavkov: Oba mravlinca gresta družih budit. Dean proč odide čet in drugov zbirat. Gospodar vstane delavcov najemat (ad Nr. 6). Prišel sem, vaših šeg in običajev se učit (ad Nr. 7). Prišla sem k vam, pomoči vaše prosit. Iz Makol so prišli dežja prosit. Poberi se in pojdi po svetu sreče iskat (ad Nr. 11). — V teh stavkih je genitiv, ker ga zahteva glagol sam po sebi, ne kot supinum. Imamo pa družih stavkov, kjer je pri namenivniku accusativ, ker glagol sam na sebi zahteva accusativ, na primer: Vir hiti napajat livade bohinske. Šlo nas je nekaj mož nalašč ogledat staro jamo in preiskat ondašnje stare napise. Pojdi delavce h kosilu klicat. Gremo repo ruvat — listje grabit. — Le en sam izgled mi je prišel na del, kjer res supinum kot supinum vlada genitiv, namreč: Šel je sluga jame kopat (Nov. 1860. 118), mesti jamo. — Res je pri glagolu gledati večkrat genitiv, kjer bi znal biti accus. Pa to nam še ni pravilo, da bi supinum vladal genitiv, kajti taki stavki se dajo obrniti na Nr. 7, post: Pojdi mojih ran pogledat. Hiti k umirajoči kraljici rane gledat in leka iskat. Saj sem hodil kot fantič z očetom duplje gledat

Kar pravi pretresovavec slov. beril (Nov. 1856. 119), da namenivnik zahteva pri prehavajnikih vselaj genitiv, da bi toraj bilo: „Ide podpirat ruske armade“, mesti: „Ide podp. rusko armado“; javalno mu bode kdo poterdil. Metelko (pag. 244) uči, in ljudska govornica priča, da sedanja slovenščina ne rabi genitiva pri namenivniku. Se vé, da je bilo to v staroslovenščini stalno pravilo; pa kaj! to so sedaj mertvaci.

*) Pozabiti zahteva genitiv, kader pomeni, reč zanemariti, jo iz misli izpustiti, ne porajati na-njo, kakor v stavkih zgor navedenih, ali: „Pozabil je svoje nesreče“, to je, se nezmeni za-njo. Drugače je stavek: Fant je kapo v šoli pozabil (aus Vergessenheit zurück gelassen); fant je že spet zelo pozabil (se je nemore spomniti). V takih stavkih glagol objekta celo nič nezadeva, in tu je accusativ. Ravno tako pogrešiti, post: Na kamnu sem ruto pogrešil (sem jo pustil). Drugače: Dalje gredé sem rute pogrešil (se spomnim, da je nimam). Otroci matere pogrešajo, to je, na njo mislijo pa je nimajo.

***) Pri čakati, pričakovati je ločiti med pomenom, genitiv ima le ondi, kjer izrazuje želje. Drugače je v primerljajih, kot: Veselje ki čaka izvoljene. Tu niso želje, ampak čakati pomem: Je pripravljeno za-nje, ima veljavo, kakor lat. manet, toraj zahteva accusativ. — Ravno tako jo razločno: Česa pričakujete od nas? (želja); in pa: Kaj Bog pričakuje od nas? (Bog nima ničesar od nas želeti, kar pričakuje je njegova pravica in naša dolžnost.) Toraj v prvem stavku genitiv, v drugem accus.

****) Hrepeneti z genitivom sem dobil le v tem stavku (Kos.), sicer ima Lok. s predl. po, na pril: Človek, ki ga osoda po svetu goni, hrepeni močno po starih prijateljih.

III. Genitiv svojivni (*genit. possessivus*).

V širjem smislu pomeni genitiv svojivni nekako spadanje enega zaumena v obzor drugega, naj si že bode kot lastnina k osebi, djanje k reči, oseba v kako versto ali sama na sebi ali pa po lastnostih, djanje v okrožje časa in kraja, in zaumen k zaumenu; pri vseh teh razmerah obulada, vsaj v splošnem smislu, zaumen lastnine:

1) Genitiv lastnika (*possessoris*). Ta genitiv zapopada razne razmere lastnije in naznanja osebo, kateri spada reč kot lastnina po naravi ali po postavi; kateri so lastni običaji in navade; kateri gre kaka dolžnost, pravica, pristojnost ali osoda. — Izmed mnogo izgledov le sem spadajočih preglejmo nektere: Otroci krivičnikov pojdejo kruha prosit. Grehi otrok so po navadi pregrehe starišev. Bival sem v gradu rusovskega plemenitnika. Tu je kočica borne udove. Bojne obleke starih velikašev. Stare pesmi slovenskega naroda se smejo verstiti med enake speve družih narodov. Vodnikova modrica je zdrava hči slovenske narave. Alenčica nevesta Matija Korvina. Terdno stala večna bo Slovincov čast. Običaji štajerskih Slovincov. Perva dolžnost keršanskih starišev je ta idr. Osoda slavnih mož je pač taka. Kletev je navada neotesanih ljudi. Kdo zapopade obnašanje tega človeka. Ni dobiček jezika ako se prelahko vije. Poznate slope silo? Išem žita klasje gladko, vinograda grozdje sladko. Prizadevanje mladega človeka, blebetanje stare babe. Ravnam se po uku duhovnov vaših. — Bistveni pomen tega genitiva je ta, da naznani osebo, v ktere obzor spada reč, kot stalna ali navadna lastnija (*Angehörigkeit*); logični povdarek je na osebi in genitiv je nekako atributivnega pomena ter kaže, da spada reč ravno k tej in ne drugi osebi. — Navedil sem le take stavke, o katerih genitiv mora biti; včasih pa se adjektivira (bratova hiša, hlapčeva srajca), ali kdaj — to določiti gre v prašanje o adjektiviranji.

2) Genitiv terpiivni (*objectivus*). Samostavniki izpeljani iz glagolov prehojivnih, devajo svoj objekt v genitiv. In sicer zna biti taki samostavnik (*regens*) ali konkretni, ki pa glagolov pomen ima, ali pa je večidel abstraktum, kakor v stavkih le teh: Osnova občinske postave. Po pogledu jame smo se nazaj vernili. Tudi naroda otes je slavniga čina poslopje. Skerbite za ohranjenje in zaplodbo gojzdov Z upeljanjem sejanja raznih deteljnih plemen se je kmetistvu nova doba pričela. Zapoved je posneta iz spoznanja postave in človeške natore. Prebivavci se pečajo z izdelovanjem žeblev. Kje se pridelovanje hmele splačuje? Prubuda naroda je naša prva naloga idr. — Genitiv te verste nastane iz objekta, glagol namreč, ki vlada *accusativ* spremeni se v samostavnik in njega objekt stopi v genitiv. Različen je od subjektivnega genitiva v tem, da subjektivni nastane iz subjekta, ta pa iz objekta, v unem izvira djanje iz genitiva, pri tem pa meri na genitiv. In kakor v genitivu lastnika spada reč v obzor osebe, tako spada tu djanje v obzor (*Umfang*) reči, ter je nekako njena lastnina, in iz tega vzroka smemo ga prištevati k svojivnemu genitivu. In to toliko bolj, ker ga včasih namestuje *possessivni* zaima ali pa se spremeni v enako veljavni adjektiv, postavim: Velika je naša nehvaležnost, ako namesto božje časti, namesto svojega in drugih izveličanja, svoj jezik obračamo v razžaljenje božje v pohujšanje bližnega in lastno pogubljenje. (Slom.)

3) Genitiv okrožja (*der Sphäre*). Ako se vzame oddelek časa, ali kraj, ali versta, kot okrožje kamor spada oseba ali reč, dene se taki omejitveni samostavnik v genitiv, postavim: Pisarji poprejšnjega stoletja so se deržali po Bohoriču. Ta mož zna soditi slovenske pisarje prejšnjih časov in sedanje dobe. Slovinci devetega veka so imeli Kirilico. Od dragine donošnih časov govori ves svet. Naj nasočja prigodba naših dni in našega kraja pokluka na kamnito serce. Naj imenitnejše vinske gorice, spodnega Stajarja so Lutomerske. Redko sejani so bili možje učenihi stanov, ki so se pečali z domačim jezikom. Ta merčes je tiste verste kebričev idr. Ljudje take baže so redko kaj vredni. Hugo je bil možic tistega plemena, kakoršnih je daudonošnji kakor pajkov. — Taki genitiv je ravno nasproti *rodbinskemu* in *tistemu partitivnemu*, ki pové, da se vzema oseba ali reč iz verste ali množine, le ta pa zaznani, kam spada oseba ali reč, je tedaj pravi *possessivni* genitiv.

Tudi predlogi *iz*, *izmed* so v rabi in naznanjajo, da spada oseba k tej ali uni versti, da spada reč h kakimu dogadjaju, ki velja kot doba, na pril: Zna biti si iz tiste brezštevilne verste ljudi, ki idr. Ni iz števila mornarjev, ni iz kardela oficirjev. Marka Pohlina, iz reda sv. Auguščina. Nektere pesmi so iz slavne dobe turških vojsk. Prizor iz zadnje ogerske vojske.

4) Genitiv temporalni in lokalni (*des Gebietes*). Kader se odloči djanju čas ali kraj, kot splošni prostor, v katerem se godi djanje, stopi taki izraz časa v genitiv, post: Leta tekočiga daj vam srečo obilno previdnost. Priporočajo les sekati mesca grudna. Nekiga večera mesca rožnika stala je M. na pomolih. Donašnega dne živimo v velikih stiskah. To je bilo lanskega leta. Petnajstega maja ti bom odpisal. Leta 1848. — V takih stavkih kaže genitiv čas v obširnem pomenu in pové, da djanje spada le sem, pa dalje nedoločiti, se li godi od začelka, ali v sredi, ali h koncu; odkáže mu prostor (*das Gebiet*) sploh.

Semkaj gredo tudi zastareli ali okosteni genitivi: letas = strsl. sego leta = tega leta; (ker je tu genitiv, bolje je pisati letas kot leto s); dne s (dans) = sego dne = tega dne; zjutraj = za utra; večeraj = večera.

Izmed predlogov rabimo tu za, kader odločimo dobo ter naznanimo, da se v tem času godi djanje, post: Malo je bilo še za Volkmarja šol po deželi. (Volkmarovo življenje velja kot doba). Za dne jo (puško) zmira na rami nosi. Že za Rimljanov so bili Slovinci v naših krajih. Za starih časov jih je malo bilo, ki so pisati znali. — Tudi *korrelativne* predl. od - do smemo sem djati, ker djanju odkážeta meje sred katerih se giblje djanje, n. pr.: Kdo vé kregulja odgnati, ki kljuje serce, od zore do mraka, od mraka do dne.

Lokalnih je v navadi sam okamnjeni domá, post: Brata ni domá; dom se vzame kot obširno okrožje in v tem ni brata. — Analogično temu je tudi: In verha vtoláži se brezden pust. Tako je vrelo nebrojno narodov vsakiga konca sveta. Kos.

Kader pa imamo izražati druge netanjšeje razmere kraja, pristaviti moramo vselej dotični predlog ali pa prirečeje (adverb), katerih nekteri so okamnjeni lokali; taki izrazi so: Verh hriba, sred hriba, prek hriba, okoli hriba, mem hriba, zraven groba, blizo vasi, zunaj hiše, znotraj ozidja, vstric nograda, kraj ceste, takraj vode, unkraj vode, konc njive, pričó sestre. — Vsaki taki pristavek deva djanje v okrožje (Bereich) samostavnika, toda mu razmero po svojem logičnem pomenu modificira; genitiv prav za prav ni odvisen od pristavka, ampak le ta ga le spremlja in mu lokalne razmere natančneje izobrazuje.

5) Genitiv značavni (gen. qualitatis). Kader dobi oseba ali reč praedikat izražen po samostavnikut s prilogom, stopi praedikat v genitiv. Taki praedikat izrazuje dušne ali telesne lastnosti, stalni značaj, ali občutljeje pri djanji začasno, na primer: Za uk si prebrisane glave, čedne in terdne postave. Bil je visoke postave, čeverste rasti, lepiga obraza, bistriga uma, pogumnega pa tudi pobožnega serca. Prokopi piše, da Slovenci niso ne hudobnega, ne goljufnega nagnjenja. To čuje kraljevna rahle vesti. Mirnega mi smo namena. Nektere pesmi so bolj ptujega pa tudi spačnega duba. Te osebe so bile ženskega spola in deviškega stanü. Naj boljega in res prav prijetnega okusa je bila gorka praprot. — Genitiv te verste je praedikativni, ker opisuje osebo in ji prilaga nove pridevke; da ima res praedikativni pomen, vidi se na takih stavkih, v katerih je genitiv zraven priloga in sta si oba enakoverstna (coordinirt), post: Krajci so še sedaj večidel visoke postave, terdni rujavi. Bil je pastir starček sivih las, rdeč v lice. Vedno je vedriga lica in zdrav. — Zaumen praedikata pa je v prilogu, ki v bistvu meri na osebo, gramatično pa je sklonjen in sklepljen z lastnostjo, voziru ktere se pristje praedikat osebi. In iz tega ozira podoben je gerškemu „accusativ der Beziehung.“ — Da pa gre adjektiv res na osebo (regens), vidimo pri Koseskovem stavkú, ki je inače od splošne rabe djál: Visok obličja raše je (kmet).

Včasí pa seže slovenščina dalje in oberne taki praedikat na djanje, ter rabi taki genitiv tudi za glagol, kot: Rahlih stopinj se giblje naprej. In urnih nog zapusti gorne brame. Konj divja urnih skokov. Zdaj divje jeze dirja v speh. — Taki genitiv deva osebo ali pa djanje v to in to versto, zato sem uverstil ta genit. med possessivne.

6) Genitiv dodjavni (der Beschränkung, Ergänzung — limitationis). Ako se pridene samostavnik samostavniku, kateri ima sam po sebi splošen pomen in se da na več reči obrniti, iz tega namena, da ga bolj omeji in pové, v katerem pomenu ravno se ima dovteti, ali pa da mu pomen doverši, stopi taki omejni ali dodjavni samostavnik v genitiv, postavim: Vodnik mojster pvcov. Podpiratelj slovstva našega. Materni jezik je varh prave vere. Vodnik je vodnik naroda slovenskega. Zbor kmetijske družbe. Omike stan. Shod čeraunic. Pšenica, sterna slava. V oblakov radu sem zagledal podobo rajsko. Prikaži se ji v grobu temne ječe. Požar prederznosti in vpanja. Ne mikajo me venci prazne slave. Le sila časov me je premenila. Malik prazne nečimernosti. S tolažbo vas osrčujem svojega pogl da. Unel požar je divjega hrupa. Prišel čas je maščevanja in zmage. Zsperte so vse pota milosti, idr. — V takih stavkih ima vladavni samostavnik (regens) splošen pomen in se dá sam na sebi na več reči obrniti, in da se vé, na ktero je ravno tu obrnjen, prida se mu drugi samostavnik in sicer v genitivu; vpraša se tu vselej lahko z čigav, kakošen (was für ein), na pril: »Vodnik je mojster pvcov«, mojstrov je več verst; da se pa vé, čigá mojster je Vodnik, ali v ktero versto spada kot mojster, priložen je genitiv. In v tem smislu, da kaže genitiv versto ali zaumen, kamor spada omejeni samostavnik, smemo ga djáli med genitive possessivne. — Opomniti je še to, da v ta oddelek znajo se devati tudi genitivi raznih družih verst, ki smo jih našli doslej, zlasti veliko partitivnih, objektivni in subjektivni, sploh kader sta dva samostavniki v taki razmeri, da eden brez drugega ni umeven.

Pesniki rabijo ta genitiv tudi ondi večkrat, kjer k popolnosti zaumena ravno ni potreben, ampak da kinči govor. Rabijo namreč mesti ne b sede dve, da izrazijo reč bolj živo; to je tisto, kar zovejo gramatikarji »Hendiadyss«; kot: Gojzdi naj pokajo v hruma veršnji (v hrumu). Po taktu bije kladva pad (kladvo). Sluje v dnu pčevčeviga serca postja don (p-tje) Kipi v podn bje skale pusti zid (skala). Ko v novih rev gošave se zagazi (nove reve). — Včasí služi tudi k temu, da naznani visoko stopnjo, ima tedaj nekaki superlativni pomen, postavim: Kij bo tolovaj tolovajev počel v tej nesrečni dežli! Norec vseh norcov. Júnóna je bila cvet ženske hudobije. — Staroslovenščina je rabila v takih stavkih Dativ, n. pr.: Cesar cesarjem (rex regum).

Še imamo omeniti n katerih genitivov, ki se ne dajo lahko uverstiti v prejšno sistemo:

a) Dvojni Genitiv. So stavki, v kojih stopi v genitiv oseba in reč, in vsakteri genitiv ima svoj razlog, in vsakteri spada v drugi oddelk, taki so: Dobriga človeka (gen. obj.) je strah in groza takih hudobij (gen. caus.). Sestre je strah tolovajev (gen. obj.). Matere (gen. subj.) je sram omazanih otrok (gen. caus.). Ženskih (gen. poss.) je skerb snage, možkih pa učenosti (gen. udel.). cf. Met. p. 237. Denarjev (gen. zad. obj.) se mi škoda zdi. Žal mi je bilo gospe, tako miloserdne in pobožne, in deteta in pošteniga gospoda (gen. udel.). Žene (gen. obj.) bo žalosti konec (gen. caus.).

b) Stalno pravilo slovenščine je, da deva pri brojnkih od pet naprej samostavnik v genitiv (šest krav, deset učencov). Ta raba izvira že iz staroslovenščine, ki je sklanjala brojnike: pet, šest, sedem, osem, devet, deset, kakor samostavnike.

c) Pri izraženji občutljiv je rabimo genitiv (genit. exclamationis), ki ni zavisen od nobene druge besede (der losere Genit.), n. pr.: Oj zlobe, fej gerdobe, jej nesreče!

Namen temu spisu ni ta, da bi hotel učiti slovenske pisatelje, kako naj rabijo Genitiv, marveč da po splošni rabi pisateljev posname iz jezikove narave pravila ter sestavi sistematično teorijo genitiva, kakoršne imajo drugi izobraženi narodi; glavni namen mu je tedaj zlasti mladež napeljevati, da se zavé slovniških pravil (Sprachgesetze). Prave zavednosti pa si je moč pridobiti le v domačem jeziku, ki ga človek tudi občuti. Res je sicer, da se derži človeški um v bistvu enih in istih pravil, ker je le eden, in da dela v obče enomerno, ker logika je le ena. Toda razni jeziki izražujejo razmere različno. Take pravila in postave, po katerih ravna človeški um sploh, treba je obuditi pri posamezni osebi; logične razloge, ki jih človek vé, pa se jih ne zavé in jih ne občuti, treba je zbuditi ter jih pripraviti do zavednosti. In to se more zgoditi le ondi, kjer je stvarina znana — früher kennen, dann erkennen, pravi Curtius — namreč v maternem jeziku, ki ga človek vé, pa tudi občuti, zakaj od vednosti do zavednosti in občutenja je le še ene stopnje treba. Taka zaveda je dalje prva stopinja logičnega izobraženja, kajti mladeneč se vadi pri znani stvari različne reči ločiti od različnih, sestavljati podobne, grupirati enake, povzemati ali subsumirati posamezne pod splošni zaumen, z eno besedo, um se zaveda postav, po katerih dela in tako jame spoznavati samiga sebe, — in v tem smislu je slovništvo cilj (Zweck), ne samo pomoček. — In ko bo mladeneč se zavedil slovniških postav, izraženih v lastnem jeziku, ko bo spoznal operacije človeškega uma, lahko ga bo stalo, obračati to na druge jezike, mogel bo pregledovati različnost, kako izražujejo razni jeziki ene in iste razmere različno, in to mu bode lajšalo temeljiti poduk v ptujih jezikih. Prepričal se bode, na primer, da se vjema gerski genit. do malega povsod s slovenskem; da se je v latinščini veliko genitivov vleglo v ablativ; da Nemci govoré od genitiva po logiki, faktično pa imajo večidel Dativ s predlogom. — Iz te različnosti izvira mnogo težav za mladino pri učenju ptujih jezikov; uči se ptujega po ptujem, pa nobeniga ne razume, ker nima logičnega razloga v domačem uterjenega; nar več pomot izvira pri prestavljanji iz nemškega v latinsko od tod, ker nemščine ne pozna prav. Čemu tedaj takih ovinkov, ker ravno pot slovenščine imamo! Slovenščina je jaderna, in skoz in skoz logična, ona rabi Genitiv, kjer koli ga zahteva logika in tudi predlog v slovenskem sklonu ne premika, kakor ga nemški. Zato se morejo in morajo slovniške pravila naj pred ustanoviti v domačem jeziku.

Drugi namen temu spisu je ta, da bi se moglo določiti, kdaj smemo genitiv adjektivirati in kdaj ne. Kar piše o tej zadevi gosp. Cigale (Nov. 1859. br. 8 in 9), povedaniga je veliko lepega in vse resnično, toda vidi se koj, da reči ni moč dognati, dokler nimamo teorije za Genitiv, zakaj vsake reči posebej navajati ni mogoče. Ko ho pa teorija gotova, pokazalo se bode, da se nekatere partije ne dajo nikakor adjektivirati in le-té odpadejo precej; nekatere le pogojno in s spreminjenim pomenom, kajti ni jednako je li genitiv ali adjektiv, in stavek se v pomenu nekoliko preinači; nekterikrat pa mora nastopiti adjektiv, ker genitiv bil bi germanizem. — Ravno tako tudi, kdaj smemo ali moramo rabiti Dativ mesto Genitiva, zakaj tudi tu se nam je obilo nemškega kvasu zatrosilo, in v stari slovenščini je imel Dativ obširnišo rabo. Toda pred mora tudi Dativ gotov biti.

Razdelil sem Genitiv po obsežku v tri glavne dele, kakor razdeljuje prof. Bonitz gerskega. Ta razdelitev se mi zdi pristojna slovenščini, oddelki so dosti omejeni, pa tudi obširni dovolj, da lahko dovezemo svoje rastlike, katerih občni kriterium je pomen glavnega dela. Ako se pa komur zdi, da sem ga preveč razdrobil, temu ni gramatikar kriv, prašajte jezik za vzrok. Nekaj sem storil tudi zato, da se bo dalo adjektiviranje lažje določiti. — Važniše je to, ali sem jo zadel ali ne, zakaj večkrat je težavno podobne reči natanjko razločiti, in tako je prišlo, da sem včasih enake izgleda pri raznih partijah navedil, ne da bi ne bil zapazil, ampak ker se dá reč na dvoje obrniti. Tudi nekatere pravila se mi samimu vegaste zdijo, toda to se bo dalo popraviti, preurediti in nekaj prestaviti. Da bi bil le pravo pot zadel, krivine se bodo sčasoma poravnale.

V Novomestu meseca junija, 1862.

P. Ladislav Hrovat.

Schul-Nachrichten.

II. Lehrkörper

des k. k. Gymnasiums zu Neustadt im Schuljahre 1862.

Name der Lehrer	Lehrgegenstand	Classe	Wöchentliche Stundenzahl	
			I. Sem.	II. Sem.
<i>P. Bernard Vovk,</i> Director	Mathematik Physik	VI. VIII. III. (2. Sem.) IV. VII. VIII.	13	15
<i>P. Fulgenc Arko</i>	Latein	VI. VIII.	11	11
<i>P. Burghard Schwinger</i>	Latein Deutsch	I. V. I.	17	17
<i>P. Gratian Ziegler</i>	Deutsch Slovenisch Naturgeschichte	V. VII. VI. VIII. I. II. III. (1. Sem.) V. VI.	19	17
<i>P. Regalat Stamcar</i>	Latein Deutsch Slovenisch Geographie und Geschichte	IV. IV. IV. III. IV.	17	17
<i>P. Ladislaus Hrovat</i>	Griechisch Slovenisch	III. IV. VII. VIII. VII.	20	20
<i>P. Rafael Klemenčić</i>	Geographie und Geschichte Philos. Propädeutik	I. II. V. — VIII. VII. VIII.	22	22
<i>P. Cajetan Picigaz</i>	Latein Deutsch Slovenisch	III. III. VI. VIII. III.	17	17
<i>P. Gottfried Hlebec</i>	Latein Deutsch Slovenisch Mathematik	II. II. I. II. I.	18	18
<i>P. Franc Samotoršan</i>	Latein Griechisch	VII. V. VI.	15	15
<i>P. Ignac Staudacher</i>	Religion	I. — VIII.	17	17
<i>P. Innocenc Gnidovic</i>	Slovenisch Mathematik	V. II. — V. VII.	18	18

Sämmtliche Lehrer sind Priester der krainisch-croatischen Franziskaner-Provinz.

II. Statistische Uebersicht der Schüler.

Classe	Schülerzahl beim Beginne des Schuljahres			Davon sind										Darunter sind												
	1860	1861	1862	aus der vorhergehenden Classe eingetreten		haben die Classe wiederholt	von Außen gekommen	während des Jahres abgegangen	während des Jahres zugelommen	Aufnahmestaxe Zahlende	Von der Zahlung des Schulgeldes Befreite		Schulgeld Zahlende	Stipendisten	Betrag des Schulgeldes à 4.20 fl. öst. B.		Betrag der Stipendien		1860	1861	1862	Katholiken	Slovenen	Croaten	Deutsche	
I.	71	63	49	—	6	43	9	—	43	—	20	45	20	—	273.00	—	69	57	40	40	38	—	—	—	2	
II.	47	54	52	45	6	1	4	—	—	41	32	11	17	—	117.60	—	43	48	48	48	46	—	—	—	2	
III.	28	37	40	37	1	2	3	1	3	31	30	9	8	—	71.40	—	26	34	38	38	37	1	—	—	—	
IV.	25	20	36	28	4	4	1	—	2	22	22	14	13	2	113.40	122.85	25	21	35	35	30	1	—	—	4	
V.	25	27	22	14	1	7	2	—	7	12	12	10	8	1	75.60	48.30	26	21	20	20	19	—	—	—	1	
VI.	14	20	21	17	3	1	2	—	1	16	14	5	5	1	42.00	12.60	14	19	19	19	19	—	—	—	—	
VII.	11	14	17	15	1	1	1	2	3	13	11	4	7	3	46.20	164.95	11	12	18	18	18	—	—	—	—	
VIII.	13	10	9	9	—	—	1	—	—	8	7	1	1	3	8.40	219.97	13	10	8	8	8	—	—	—	—	
Summa	294	245	246	175	22	59	23	3	59	143	148	99	79	10	747.60	558.67	227	222	226	226	215	2	—	—	2	9

III. Freie Lehrgegenstände.

Französische Sprache: 2 Stunden wöchentlich mit 8 Schülern nach Noël's theoretisch-praktischem Lehrgange.
Lehrer: P. Bernard Bouf.

Italienische Sprache: 2 Stunden wöchentlich, mit 7 Schülern, nach Fornasari-Verce's theoretisch-praktischer Anleitung. Lehrer: P. Gratian Ziegler.

Gesang: 2 Abtheilungen. 1. Abtheilung 2 Stunden wöchentlich, mit 23 Schülern. 2. Abtheilung 6 Stunden wöchentlich, mit 22 Schülern. Lehrer: P. Innocenz Snidovic.

IV. Maturitäts-Prüfungen.

Die Maturitäts-Prüfung im Schuljahre 1861 fand unter Leitung des Herrn Schulrathes Dr. Anton Jarz den 10. August Statt. Das Ergebniß derselben ist aus dem folgenden Verzeichnisse zu entnehmen:

Verzeichniß

der Schüler, die sich am Schlusse des Schuljahres 1861 der Maturitäts-Prüfung unterzogen haben.

N a m e	Vaterland	Geburtsort	Religion	Alter	Künftiger Beruf
Gostenčnik Peter	Steiermark	Siele	katholisch	23	Theologie
Ljubič Josef	Krain	Bersclin	katholisch	20	Philosophie
Pirc Ignac	Krain	Šent Jernej	katholisch	20	Theologie
Taboure Josef	Krain	Adelsberg	katholisch	18	Jurisprudenz
Venedig Hermann	Krain	Neustadt	katholisch	19	Theologie
Wassitsch Ludwig	Krain	Graillach	katholisch	19	Medizin

Ljubič Josef und Pirc Ignac haben die Prüfung mit Auszeichnung, die andern mit gutem Erfolge bestanden.

Am 5. April unterzog sich Heinrich Sanna, Unterarzt im 23. Feldjäger-Bataillon, mit Bewilligung der hochl. k. k. Landesregierung vom 7. Dezember 1861, Z. 11217, der Maturitätsprüfung, die er gut bestand.

Die schriftlichen Prüfungen der diesjährigen Maturitäts-Prüfung fanden am 2. 3. 4. 5., der mündliche Theil der Prüfung aber am 28. und 29. Juli Statt.

V. Themen

gegeben den Schülern des Obergymnasiums.

a. Deutsche.

V. Klasse.

1. Morgenstunde hat Gold im Munde. (Erläuterung.) — 2. Welche Vortheile liefert die Gurf unserer Gegend und den Bewohnern? — 3. Ueber den Nutzen der Wälder. (Abhandlung). — 4. Gefährlichkeit des Umganges mit schlechten Menschen. — 5. Nutzen und Schaden des Bücherlesens. — 6. Frühling. (Beschreibung). — 7. Welchen Einfluß hat die Flora Unterkrain's auf die Kultur seiner Bewohner? — 8. Ein Ausflug der Schuljugend am 1. Mai. — 9. Bericht über eine botanische Excursion. — 10. Gefühle eines berufseifrigen Studenten am Ende des Schuljahres.

VI. Klasse.

1. Gedanken und Empfindungen eines aus der Fremde heimgekehrten Sohnes bei dem ersten Besuche der Grabstätte seines innigtgeliebten Vaters. — 2. Gedankengang des Haller'schen Gedichtes „die Alpen“. — 3. Ueber das komische Epos in Bezug auf Inhalt und Form. — 4. Der wahre und der falsche Freund. (Eine Parallele). — 5. Der Edle lebt auch noch nach dem Tode fort, und ist so wirksam als er lebte. — 6. Welche Beweggründe sollen den Gymnasiasten bestimmen, sich mit überwiegender Vorliebe dem Studium seiner Muttersprache zu widmen? — 7. Sich selbst bekämpfen, ist der schwerste Krieg; sich selbst besiegen, ist der schönste Sieg. — 8. Der Wanderer und der studirende Jüngling. (Eine Parallele). — 9. Der Ackerbau als Grundlage der Civilisation. — 10. Gedanken und Gefühle beim Anblicke einer historisch = denkwürdigen Schloßruine. — 11. Nutzen und Interesse des Studiums der vaterländischen Geschichte.

VII. Klasse.

1. Der Herbst, ein Lebensbild, nach seiner heitern und ernsten Seite geschildert. — 2. Warum schlagen wir die Tugend höher an, als Schönheit, hohe Geburt und Reichthum. — 3. Die Wissenschaft eine Leuchte, ein Garten und eine Waffe. — 4. Geistesbildung ohne Sittlichkeit macht nicht wahrhaft glücklich. — 5. Die Zunge das nützlichste und schädlichste Glied des Menschen. (Erläuterung). — 6. Der wiederkehrende Frühling, das Bild unserer einstigen Auferstehung. — 7. Was ist die mächtigste Waffe des Menschen, Schwert, Zunge oder Feder? — 8. Welches sind die Kennzeichen von vernachlässigter Bildung des Geistes und des Herzens. — 9. Wie sollen die Studirenden ihren heil. Schutzpatron, den heil. Moïsius, würdig verehren? (In Form der Rede). — Wozu soll uns neben gründlicher Kenntniß der Muttersprache, die Kenntniß der fremden Sprachen dienen.

VIII. Klasse.

1. Begriffsentwicklung der Lyrik und ihr Verhältniß zum Epos und Drama. — 2. Welche sind die vorzüglichsten literarischen Leistungen aus der Zeit des Althochdeutschen, und wie charakterisiren sich dieselben? — 3. Aus Vaterland, aus theure schließe dich an . . . Hier sind die starken Wurzeln deiner Kraft. Schiller. — 5. Blüthezeit der deutschen Poesie im Mittelalter. — 6. Ueber Nutzen und Nothwendigkeit der antiklassischen Sprachen an Gymnasien. — 7. Nothwendigkeit weiser Zeitverwendung, namentlich in den Jugendjahren. — 8. Ueber Materie und Form des Epigramms. — 9. Werth der Arbeit. Motto: Nil vita hominibus sine multo labore dedit. — 10. Wie läßt sich die Behauptung: „Die französische Revolution sei nur eine Folge der innern äußerst zerrütteten Zustände Frankreichs gewesen“, nachweisen. — 11. Ueber Wesen und Charakter der dramatischen Poesie. — 12. Lessing's Verdienste auf dem Gebiete des deutschen Drama.

b. Slovenske.

V. razreda.

1. Sin piše staršem pervikrat iz ptujega. — 2. Kdo in kaj so bili Decemviri (po Liviju). — 3. Dopis v Novice (prosti predmet). — 4. Nasledki laži (z izgledi pojasniti). — 5. Človeško življenje v primeri s štirimi letnimi časi. — Prevzetnost hodi pred padcom. — 7. Vrednost dela. (dokaz). — 8. Karakteristika Filipa II. kralja Mæedonskega. — 9. Karakteristika aposteljnov, (po Mesijadi). — 10. Zakaj se je strasne igre ogibati. (dokaz).

VI. razreda.

1. Jesen in človeška starost. (prirodoba). — 2. Kaj je krotkost, in zakaj jo naj bolj mladosti priporočamo? — 3. Po slabi tovaršiji rada glava boli. — 4. Zakaj si išemo prijatelov? — 5. Ali je nam pri volitvi prijatelov pazljivost potrebna? — 6. Popis vigredi. — 7. Kako si zamoremo prijatele ohraniti? — 8. Ne kdor dobro začne, ampak kdor dobro konča, je hvale vreden. — 9. Kakošen upliv ima živalstvo dolenske dežele na izobraževanje prebivavcov. — 10. Kako stori marljivi učenc, da nikdar s svojo nalogo ne zaostane.

VII. razreda.

1. O pomenu glagolov veršivnih in doveršenih. — 2. Kako loči Slovenščina glag. verš. in doverš. po vnanji obliki? — 3. Prevod iz Ksenof. Mem. — 4. Kteri glagoli imajo priložaj sedanj. in kteri pretekl. časa;

kako se izpeljujejo? — 5. Dopis v novice konec leta. — 6. Slogom rastu male stvari, a nesloga vse pokvari. — 7. Nasledki križarskih vojsk. — 8. Vzroki in pričetek husitiških vojsk. — 9. Prevod iz Demost. III. gov. olinth. — 10. Kaj se imamo učiti Slovenci iz Horac. Sat. I. 10. „In silvam non ligna feras insanus ac si Magnas Graecorum malis implere cetervas.“ — 11. Kaj se ima učiti mladenč iz Horacovih besed (ad Pis. 412) „Qui studet optatam cursu contingere metam, Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit.“ — 12. Kaj nam je znaniga o pričetku Glagolice in Kirilice? 13. Demostenov životopis. — 14. Deseti spev Iliade, (zapopadek).

VIII. razreda.

1. Kaj je domoljubje in po čem spozna se pravi domorodec? — 2. Kaj nam je storiti, ker smo zmiraj od nevarnosti obdani? — 3. Zavest spolnjenjih dolžnost osrečuje človeško serce. — 4. Nar boljši podpora šolski mladosti je blagi prijatelj. — 5. Kakošini upliv imajo upanje na človeško življenje? — 6. Ali potrebno učencom više gimnazije slovenske časnike brati. — 7. Konstantin Veliki. (Po cerkveni zgodovini). — 8. Kteri možje za Vodnikom in kako so pripomogli k povzdigi slovenščine? — 9. Hudi nasledki nezmernosti za človeško dušo in telo. — 10. Misli mladenča, ko gimnazijo izverši.

VI. Zuwachs der Lehrmittel im Schuljahre 1862.

Angekauft wurde: Reise der österreichischen Fregatte Novara um die Erde. 3 Bände. — Šafarik slav. Alterthümer. 2 Bände. — Miklosich Grammatik I. III. Theil. — Miklosich slav. Bibliothek. 2 Theile. — Miklosich Lexicon palaeol slov. I. — Janežič. Cvet slov. poezije. — Horatius ed. Orellii. — La Roche's Homerische Studien. — Kühner's lat. Grammatik.

Vom h. k. k. Staatsministerium wurden gnädigst verabsolgt: Zeitschrift für die österr. Gymnasien. — Tafeln zur Statistik. 6 Hefte. — Beiträge zur Auflösung höherer Gleichungen v. Dr. Kulik.

Von der h. k. k. Landesregierung: Verordnungen für das Herzogthum Krain.

Als Geschenke an die Bibliothek sind eingegangen: Mittheilungen der Central-Kommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale; — Jahrbuch derselben für 1859. — Mittheilungen des histor. Vereines für Krain, für 1859, vom hochw. P. T. Herrn Barth. Arco, Ritter des Franz-Josef-Ordens, insul. Probst, Dechant und Stadtpfarrer in Neustadt. — Tabula geograph. orbis veteribus noti, von der löbl. Schulbücher-Verlags-Direction in Wien. — Hauptbericht der Handels- und Gewerbekammer für das Herzogthum Bukowina, mit einer Industrie- und Communications-Karte in 4 Blätt., von der löbl. k. k. Bukowinaer Handels- und Gewerbekammer. — Kirchlich-historischer Atlas von Wiltsh, v. Herrn Ferdinand Staudacher, Katechet am k. k. Gymnasium zu Triest.

B. Schülerbibliothek.

Aus einem Theile der Aufnahms-Listen wurde angeschafft: 1. Katholische Erzählungen für die reifere Jugend, 18 Bände. — 2. Erholungstunden. Eine Reihe kurzer Erzählungen für die liebe Jugend. — 3. Spaziergänge durch Christen-, Türken- und Heidenwelt, vornehmlich in Sachen der Religion. — Als Geschenke erhielt sie von der Matica hrvatska: M. Ban Dubrovnik za godinu 1851. III. svezak. — Doct. D. Demetra dramatička poskušanja. Dio II. — D. Ign. Gjorgić, Saltiz slovinski. — Uzdasi Mondaljene pokornice. — Jv. Gundulić Osman. — Kolo članci za literaturu IV. — VIII. — Gjon Palmolić Kristiada, to jest život i djela Isukrstova. — E. Sladovic Uputa u pjesmenu umjetnost. — B. Šulek Biljarstvo; uputa u poznavanji bilja II. — J. F. Jukić Bosanski pripetelj III. zvezak. Vom Herrn k. k. Staatsanwalts-Substituten in Neustadt, Gregor Keršič: Učiteljski tovarš I. 1861. — Von den Schülern der 7. Gymnasial-Klasse: Cvetje iz domačih in tujih logov: Viljem Tell, — Babica — Platonov Kulon in Apologia.

C. Physikalisches Kabinet.

Aus dem andern Theile der Aufnahms-Listen wurde angeschafft: 1. Tangenten-Boussole nach Gauss. — 2. Magnetisirungs-Spirale nach Elias. — Saussure's Haarhygrometer, Geschenk des hochw. P. T. Herrn Žagar Josef, Canonicus in Neustadt.

D. Naturhistorisches Kabinet.

Dieses erhielt einen Zuwachs von 51 Stück zoologischer Objecte, Geschenke des Fürst Auersperg'schen Forstamtes Gottschee (einen Bär, männlichen Geschlechtes, seltener Größe, bei 7' hoch und 4 Zentner schwer); der Herren

Tomšič, k. k. Oberlandesgerichtsrath; Grafen Margheri und Franz Langer Edlen von Podgoro, Herrschaftsinhaber; Eduard Polak, Pfarrdechant in Haselbach; Jakob Zerlin, Pfarrer in Weiskirchen; Franz Pleško, Coop. in Prečna; Adolf Ritter v. Fichtenau; Eugen Ritter von Fichtenau; Homatsch Anton, Gewerks-Direktor in Gradac; Steiger k. k. Gensd'armerie-Oberlieutenant; Josef Pichler, Herrschaftsverwalter in Landstraß; Josef Duller, Realitätenbesitzer in Lercherdorf; Sigmund v. Pilbach u. Vinzenz Marin, Handelsleute; Sever Nikolaus, Bezirkswundarzt in Landstraß. — 20 mineralogische Objecte vom Hochw. Herrn Joh. Volčić, Coop. in St. Margarethen; Herrn Schufflaj Philipp, Herrschaftsbesitzer in Verlog; Arnold Luschn, Jurist in Wien.

Die Münzensammlung wurde durch 18 silberne, 11 kupferne und eine bleierne Münze vermehrt, Geschenke des hochw. Herrn Zhuk Franz, Pfarrer in Neudeck, und der Frau Aloisia Kersnik, Beamtenwitwe.

Für die hier dargelegte Vermehrung der Lehrmittel wird allen P. T. Herren Gönnern und Wohlthätern der Anstalt vom Lehrkörper der aufrichtigste und wärmste Dank mit der Bitte um fernere gefällige Beiträge abgestattet.

VII. Erlässe und Verordnungen der hohen vorgesetzten Behörden.

1. H. St. M. E. v. 13. Mai 1861, Z. 3426 (Landesregierung 25. September 1861, Z. 214), betreffend die Landtags- und Reichsraths-Deputirten aus dem Lehrstande.

H. St. M. E. vom 30. September 1861, Z. 9306 (Landesregierung 11. October 1861, Z. 8389), betreffend die slov. Sprache beim Religionsunterrichte in der 1. Gynn.-Classe.

Als zulässig zum Lehrgebrauche werden durch Erlässe des hohen k. k. Staatsministeriums folgende Bücher erklärt:

1. Die slov. Ausgabe der „Kurzen Reichs- und Länderkunde des Kaiserthums Oesterreich“. Wien, Schulbuchverlag.
2. Kiepert's Atlas zur alten Geschichte, in lat. Sprache. Berlin, Reimer.
3. Kun's Leitfaden für den geographischen Unterricht an Mittelschulen, 2. Auflage. Wien, Gerold's Sohn.

VIII. Gynnasial-Unterstützungsfond.

Begründet vom Hochw. Herrn Bartholomäus Arco, Ritter des Franz Josef-Ordens, insul. Probst, Dechant und Stadtpfarrer in Neustadt, aus Anlaß der erfreulichen Geburt des kais. Kronprinzen Erzherzogs Rudolf.

In diesem Jahre sind 198 fl. 72½ kr. eingegangen, Geschenke des P. T. Herren Bartholomäus Arco, der Herren Canonici: Franz Zelouschek, Josef Schagar, Matthäus Svetličič, Andreas Metere, der Herren Pfarrer: Valentin Seschun, Johann Watschnik, Johann Berščaj, Jakob Zerlin, Jakob Skala, Josef Rome, Casparus Martinc, Stefan Turk, Josef Dreschnik; des Herrn Josef Ritter v. Scheichenstuel, k. k. Kreisgerichts-Präsident, des Hrn. Ernst Edlen v. Lehmann k. k. Staatsanwalt; der Herren k. k. Kreisgerichtsräthe: Anton Gerzher und Raimund Zhuber; des Herrn Karl Pehjal, k. k. Kreisgerichts-Beamter; des Herrn Wilhelm Laschan, k. k. Bezirksvorsteher; des Herrn Wagner, k. k. Bezirksamtsleiter, und der Herren Johann Refermann und Anton Saje, Bezirksamts-Kanzellisten; des Herrn Dr. Josef Kofina, k. k. Hof- und Gerichts-Advokat; der Herren Anton Rohrmann, Karl Germ, Anton Kofina Realitätenbesitzer, Sigmund v. Pilbach, Handelsmann, Franz Spavit, k. k. Kreiswundarzt, Dominik Rizolli, Apotheker, Michael Grebenc und Josef Ricinger, Hausbesitzer, und der Frau Cäcilia Zaneshizh. — An Interessen von Obligationen 24 fl. 50 kr. — Ausgegeben wurde für eine Grundentlastungs-Obligation pr. 50 fl., eine National-Anlehens-Obligation pr. 20 fl., und an Unterstützung armer Studenten, hauptsächlich für Bücher 137 fl. 92 kr. öst. Währ.

Herr Dr. Andreas Bojska, k. k. Komitat-Gerichtsrath, schickte sechs domorodni glasi v. Toman und ein ungenannt sein wollender Herr fünf slovenisch-deutsche Wörterbücher; von den ersten wurden vier, von den letzteren ein Exemplar braven Schülern des Obergymnasiums gegeben, die andern aber zum dauernden Gebrauche der Gynnasial-Jugend der Schülerbibliothek einverleibt.

Indem die Direction den edlen Wohlthätern und Jugendfreunden hiefür den ergebensten Dank abstattet, bittet sie um fernere großmüthige Unterstützung und hofft, daß sich die betreffenden Schüler der empfangenen Wohlthaten durch gesittete Aufführung, Fleiß und guten Fortgang würdig und dankbar beweisen werden.

IX. Zur Chronik des Gymnasiums.

Den 1. October wurde das Schuljahr 1862 eröffnet und den 2. begann der Unterricht.

Am 4. October war feierlicher Gottesdienst aus Anlaß des Allerhöchsten Namensfestes Seiner Majestät des Kaisers Franz Josef I.

Mit hochl. k. k. Landesregierungs-Erlasse vom 5. November 1861, Z. 9577, wird der erspriesslichen Wirksamkeit des Lehrkörpers im J. 1861 die verbiente Anerkennung ausgedrückt.

Den 1. März wurde das erste Semester mit der Vertheilung der Zeugnisse geschlossen, das zweite begann den 7. März.

Vom 4.—8. April inspicierte der k. k. Schulrath und Gymnasial-Inspector Dr. Anton Jarz die Lehranstalt.

Dem vormittägigen Unterrichte ging täglich das h. Messopfer, das die Gymnasial-Jugend mit Gesang begleitete, voraus. An Sonn- und Feiertagen wurde die Exhorte um halb 8 Uhr und die gesungene heil. Messe um 8 Uhr abgehalten. Die Kirchenlieder, die recht gut aufgeführt wurden, übte der Gymnasial-Lehrer und Organist P. Innocenz Gnidovic mit der Gymnasial-Jugend ein. — Besonders lobenswerth wegen Betheiligung bei der Aufführung der Hochämter sind: Ambrozič Franc, Gerčar Adalbert, Sterger Gustav, Dular Johann, Potokar Josef, Boehm August, Maurič Johann, v. Russ Edwin.

Die heil. Sacramente der Buße und des Altars empfingen die Schüler 5 Mal: im Anfange, im Advente, in der Charwoche, zu Pfingsten und am Schlusse des Schuljahres.

Die dreitägigen Andachtsübungen in der Charwoche wurden in herkömmlicher Weise begangen.

Mit dem Lehrkörper wohnte die Gymnasial-Jugend den feierlichen Processionen an den Festtagen des heil. Markus und des heil. Florian, an den Tagen der Wittwoche und an dem Frohnleichnamts-Feste bei.

Durch den Tod hat die Anstalt zwei Schüler verloren. Den 19. Juni starb Leo Engelmann, Schüler der VIII. Classe, am Typhus, und den 26. Juni Franc Darovic, Schüler der VI. Classe, an der Lungentuberkulose. Beide werden dem frommen Andenken empfohlen.

Vom 7.—22. Juli wurden die schriftlichen und mündlichen Versetzprüfungen abgehalten.

Am 31. Juli wurde das Schuljahr mit einem Dankamte beschlossen, worauf im Gymnasial-Saale eine deutsche und slovenische Rede, Gesang, Vertheilung der Prämien, Zeugnisse und Programme an die Schüler folgte.

Das Schuljahr 1863 wird am 1. October mit dem heil. Geistamte eröffnet. — Die Aufnahme in das Gymnasium findet am 29. und 30. September Vormittag von 8—12, Nachmittag von 2—4 Uhr in der Gymnasial-Bibliothek Statt. Die Schüler sind von den Eltern oder deren Stellvertretern vorzuführen und haben, wenn sie neu eintreten, den Tauffchein und das letzte Studienzeugniß vorzuweisen und die Aufnahmsstaxe von 2 fl. 10 kr. für die Gymnasial-Lehrmittel zu erlegen.

X. Namen-Verzeichniß

der Gymnasial-Schüler in ihrer Rangordnung am Schlusse des Schuljahres 1862.

VIII. Klasse.

Povuše Josef aus Trebelno.
Kljun Johann aus Bistrica.
Močnik Anton aus Idrija.
Ogulin Oskar aus Kerško.

Žagar Franc aus Mirna Peč.
Tomaževic Johann aus Breznica.
Absec Mathias aus Semič.
Stergar Johann aus Leskovec.

VII. Klasse.

Gerčar Adalbert aus Terzič.
Sterger Gustav aus Šent Jernej.
Ogrinc Wilhelm aus Trebno.
Pašič Mathias aus Semič.

Lapajne Karl aus Krajn.
Ambrozič Franc aus Ribenca.
Končnik Martin aus Nevlje.
Matičič Franc aus Kamnik.

Mazgon Johann aus Ljubljana.
Schwinger Albin aus Šent Jernej.
Hrovat Johann aus Begne.
Ključevšek Ignac R. aus Dole.
Prašnikar Franc aus Mekine.

Vašič Franc aus Skarlevo.
Kolenc Franc aus Mirna.
Kališnik Andreas aus Teržič.
Pleskovic Johann aus Mokronog.

Tomšič Anton aus Višnja Gora blieb wegen Krankheit ungeprüft.

VI. Klasse.

Nachtigall Raimund aus Žužemberk.
Ljubič Franc aus Beršlin.
Zajic Johann aus Soderšica.
Dular Johann aus Novomesto.
Gorenc Alois aus Šent Rupert.
Sitar Franc aus Toplice.
Derganc Anton aus Šmihel.
Skaberne Franc aus Novomesto.
Knaflič Jakob aus Spodnje Gorje.
Derganc Jakob aus Semič.

Potokar Josef aus Mokronog.
Kalan Jakob aus Radovica.
Schwinger Raimund aus Šent Jernej.
Buttler Josef aus Novomesto.
Šemru Mathias aus Logac.
Stamcar Johann aus Novomesto.
Petrič Johann aus Subor.
Gradišek Josef aus Mengiš.
Oražen Josef aus Kostajnovca.

V. Klasse.

Skerbinc Franc aus Raihenburk.
Lichtnegel Josef aus Wien.
Jelenc Alois aus Beršlin.
Koren Ignac R. aus Šent Rupert.
Krištof Rudolf aus Černomelj.
Lušin Anton aus Ribenca.
Lapajne Johann aus Krajn.
Hiti Josef aus Žilče.
Basaj Johann R. aus Zgornji Bernik.
Schweiger Franc aus Černomelj.

Schoepf Friedrich aus Metlika.
Jarc Franc aus Ajdovca.
Roblek Andreas aus Rateče.
Rebolj Matthaecus aus Klanec.
Wagner Josef R. aus Karlovc.
Venedig Wilibald aus Novomesto.
Valentinčič Ignac aus Šmarje.
Germ Ignac aus Dobrepolje.
Bozja Josef aus Podgorica.
Luzar Ludwig aus Novomesto.

IV. Klasse.

Trenc Ferdinand aus Šent Jernej.
Böhm August aus Mirna.
Rakoše Josef aus Toplice.
Piskar Franc aus Kerško.
Gandini Waikhard aus Škofja Loka.
Linhart Wilhelm aus Losensteinleiter.
Petrič Theodor aus Belak.
Vertin Johann aus Černomelj.
Maurič Johann aus Metlika.
Jančiger Karl aus Žužemberk.
Roethl Mathias aus Nesselthal.
Remic Franc aus Krajn.
Fabiani Vincenc aus Novomesto.

Kožar Anton aus Ribenca.
Šobar Michael aus Toplice.
Jerančič Franc R. aus Sevnica.
v. Russ Edvin aus Moravče.
Potokar Karl aus Mokronog.
Barbo Michael aus Mirna Peč.
Rigler Jacob aus Šent Gregor.
Roblek Konrad aus Litija.
Dolenc Jakob aus Višnja Gora.
Stariha Johann aus Semič.
Gramer Mathias R. aus Nesselthal.
Vašič Viktor R. aus Skarlevo.
Junc Anton aus Šent Peter.